

nr.40 • December 1993

Klasse

Maandblad voor Onderwijs in Vlaanderen

A photograph of a young man being lifted onto the shoulders of a crowd at a party. The man is wearing a light blue shirt and jeans. The crowd consists of young people, some of whom are smiling and looking towards the camera. The scene is lit with colorful, vibrant lights, creating a festive atmosphere. The background is dark, suggesting an indoor party setting.

**Drugs
op school**

Maandblad voor Onderwijs
in Vlaanderen
Uitgegeven door het Ministerie
van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs

Nr. 40 / December 1993

Redactie

Leo Bormans
Patrick De Busscher
Gaby De Moor

Redactiesecretariaat

Diana De Caluwé
Anny Lecocq

Foto's: Luc Daelemans

Cartoons: Dirk Vercampt

Vormgeving: Artefact, Leuven

Verantwoordelijke uitgever

Daniel Vandenberghe, bestuurs-
directeur, Algemene Onderwijs-
diensten en Voorlichting

KLASSE verschijnt tien keer per jaar
en wordt gedrukt op chloorvrij
papier.

Abonnement (10 nummers per
jaar): 300 fr. Overschrijven op rek.
091- 2203004-66 van Min. Vlaamse
Gemeenschap, Informatie en
Bibliotheek, Koningsstraat 71, 1000
Brussel. Vermeld «ABO KLASSE»

KLASSE

Koningsstraat 138 8ste verdieping
1000 Brussel

Tel. redactie 02-211 46 60
Tel. secretariaat 02-211 46 58
Tel. abonnementen 02-211 46 62
Tel. publiciteit 02-211 46 58
Telefax 02-211 46 61

GRATIS KENNISMAKING

Volgende maand sturen we KLASSE
naar alle Vlaamse leerkrachten (en
naar al de anderen die door het De-
partement Onderwijs worden betaald).
Het adressenbestand is dat van de
weddedienst. Fouten of wijzigingen
daarin moeten dus via de schoolad-
ministratie worden geregeld. Wie KLASSE
ook daarna gratis wil blijven ontvan-
gen moet niets ondernemen. Voor
wie het blad thuis dubbel ontvangt of
geen interesse heeft zal er een ant-
woordkaart inzitten om dat te mel-
den. Ook scholen zullen één exem-
plaar blijven ontvangen. Wie het blad
niet gratis krijgt kan een persoonlijk
abonnement nemen voor 300 frank.
Oók geen geld.

IN DIT NUMMER

**Drugs!? Scholen schieten in
paniek wakker.**
VIZIER p. 4-11

den en hoe groot is de afstand
ontnuchterend onderzoek.

24-25

Man of vrouw voor de klas?

Jongens en meisjes reageren anders op een man of een vrouw voor de klas. Het maakt een verschil uit voor hun inzet, resultaat en welbevinden. Lager en secundair onderwijs zijn op dit vlak blijkbaar tegenpolen. Het geslacht van de school wordt op gemengde gevoelens onthaald.

**Hoe tevreden zijn deeltijdse
leerkrachten? p. 28-29**

4-11

Drugs op school

«Er zijn geen drugvrije scholen meer», zeggen de veldwerkers die dat kunnen weten. Eén op de vier jongeren krijgt wel eens drugs aangeboden. Wie leert hen daarmee omgaan? De meeste scholen reageren pas (in paniek) als het te laat is. Maar het kan ook anders.

12-13

Het rapport van de leraar

Het kritisch oordeel van de leerlingen over hun leraars: hoe goed bieden ze de leerstof aan, hoe eerlijk is hun beoordeling, hoeveel leraars slagen erin orde te houden tussen leraar en leerling? Een

**Leerkrachten bepalen het
geslacht van de school.**
p. 24-25

26-27

Door de stolp van stilte

In Vlaanderen bestaan er een zestigtal speciale klasjes voor autistische kinderen. Speciaal opgeleide leerkrachten proberen er de stilte te doorbreken. Toch worden autisten in het gewone onderwijs nog te laat opgemerkt. Ze zien er soms ook heel «normaal» uit.

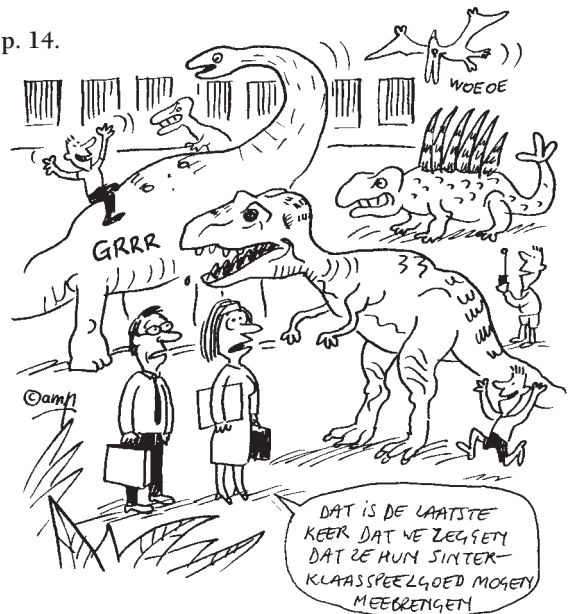
28-29

Kiezen of delen

Eén kwart van de leerkrachten basisonderwijs werkt nu deeltijds. Dat is acht keer meer dan tien jaar geleden. Hoe functioneren die mensen? Een onderzoek naar hun ervaringen en die van hun directies.

En ook...

- JOURNAAL. Al brachten de kraaien het uit. p. 14.
- KLASSE-IDEE. Het maandelijks vlooienspel stimulerende ideeën voor actief onderwijs. p. 15-21.
- DE INFOLIJN. Er zijn geen domme vragen. p. 22.
- SIGNAAL. Iedereen heeft zo zijn zeg over onderwijs. Maar ga er maar eens aan staan. p. 23.
- DOOR DE MUREN VAN DE KLAS. Op bezoek in de leefschoon. p. 31.
- «ER VIEL 100 KG VAN MIJN SCHOULDERS». Getuigenissen van ouders die hun kind naar het buitengewoon onderwijs (moesten) sturen. p. 33.
- DE VLIAGER GAAT OP. Het maatschappelijk debat over de eindtermen zit erop. p. 34.

VIZIER

Drugs op school

Het was een vreemd gezicht: duizend leerlingen die overdag tijdens de schooluren verplicht naar een fuif gingen. Alle scholen van Lanaken stuurden er hun leerlingen vanaf het derde jaar secundair onderwijs naartoe. En de afwezigheden werden zoals op een gewone schooldag nauwkeurig genoteerd. In de zaal: flitsend licht, ambiance en keiharde muziek maar géén alcohol en géén drugs. De boodschap van zo'n *soft-party* is dat plezier maken ook zonder die spullen kan.

De activiteit was de apotheose van een intensieve campagne bij scholieren tegen het gebruik van drugs en alcohol. Ze mag symbool staan voor honderden acties die nu tijdens het schooljaar overal in Vlaanderen worden georganiseerd. Vaak over de netten en schoolmuren heen.

«Niet op onze school»

Het taboe om over drugs te spreken is nu op de meeste scholen al duidelijk doorbroken. Tot voor enkele jaren durfde men op geen enkele school het woord nog maar uitspreken. Het probleem bestond niet. «Op onze school zijn geen drugs. Onze leerlingen gebruiken dat niet. Op andere scholen misschien wel, maar bij ons niet.» Die sfeer is nu zo goed als verdwenen. De scholen zijn steeds minder bevreesd om zich te profileren als een school met drugbeleid. En ouders appreciëren dat, vragen er zelfs om.

Er is nochtans geen reden tot paniek. Zo'n vijf procent van de Vlaamse schoolgaande jeugd zou wel eens experimenteren met illegale drugs, veel minder dan bijvoorbeeld in Nederland. Maar het gaat ook bij ons al lang niet meer uitsluitend om kansarme jongeren in duistere milieus. Drugs zitten in de *recreatieve sfeer* en zowat alle jongeren kunnen ermee in contact komen. Ze duiken dus zonder twijfel op in elke school.

Paniekreacties

Betrapte leerlingen zomaar meteen van school sturen en andere paniekreacties lossen niets op. Het komt erop aan goed voorbereid te zijn en een samenhangend plan te ontwikkelen. Daarvoor werken directie, leerkrachten, ouders en leerlingen het best samen. Het gaat immers om meer dan druggebruik alleen. Jongeren moeten van jongs af aan een kritische houding leren ontwikkelen om bewust te leren kiezen en bijvoorbeeld «nee» te kunnen zeggen. Een kwart van onze jongeren krijgt wel eens illegale drugs aangeboden. En experimenteren is leuk.

Leraars kunnen een grote rol spelen, ook al verschilt hun leefwereld sterk van die van hun leerlingen. Op de *soft-party* in Lanaken moesten zij gewoon in het café blijven wachten. Maar ook daar: géén bier. ■

De leraar heeft het al een tijdje in de gaten: Jurgen gedraagt zich op school

anders dan vroeger. Verstrooid, afwezig, slapelig, nieuwe vrienden... Ach, het zijn zijn zaken niet: «Ik ben geen sociaal assistent, de ouders zijn verantwoordelijk, het kan ook liefdesverdriet zijn...». Als Jurgen later met drugs betrappt wordt, is dat voor niemand een verrassing. Het was al twee jaar aan de gang. Maar niemand had iets ondernomen. Nu is hij van school gevlogen. Waar naartoe? En wie is de volgende?

Leraars zien wel het bravouregedrag.

Met drugs van school gevlogen

Leraars worden wel geconfronteerd met druggebruik maar weten meestal niet hoe ze er op moeten reageren. Sommigen gaan zelf BOB-er spelen en proberen uit te vissen welke drugs gebruikt worden, waar ze verstopt zitten en wie er precies bij betrokken is. Anderen kijken even de andere kant op en gaan door met de les. Maar wat moet je ook doen? De directie verwittigen? Er ouders en politie bij roepen? Een goed drugbeleid op school geeft antwoord op die vragen. De leraar moet weten welke mechanismen er in werking treden als hij probleemgedrag signaleert en mensen verwittigt.

De rotte appel

Geen enkele school is drugvrij. Dat ontkennen heeft geen zin. Het komt er dus op aan problematisch druggebruik te voorkomen. Daarbij staan drie begrippen centraal: duidelijkheid (met een gedetailleerd drugplan), openheid (met een vertrouwelijke sfeer waarin alles bespreekbaar is) en echtheid (met een consequente toepassing en overeenstemming tussen theorie en praktijk). De «rotte appel» opsporen en meteen van school verwijderen is geen echte oplossing, evenmin als de ogen sluiten voor wat er gebeurt. Als scholen wel iets willen doen, kiezen ze meestal

voor één van de volgende drie benaderingen.

- **WAARSCHUWEN.** Ze halen films, dia's, rijkswachters en ex-verslaafden naar school in de hoop dat er een gedragsverandering ontstaat dank zij de afschrikkingsmethode. Centraal staat hier *de angst*. Uit onderzoek blijkt dat deze methode meestal wel effect heeft maar dan aveerchts: het verbodene wordt aantrekkelijk, het marginale wordt bijzonder. Films en getuigenissen zijn alleen zinvol als aanvulling bij een uitgewerkter geheel.

- **INFORMEREN.** Ze leggen uit welke drugs er bestaan, wat gevolgen en gevaren zijn, wat ongezond gedrag is en hoe je gezond kan leven. Men gaat er bij deze zakelijke aanpak van uit dat als het individu voldoende geïnformeerd is, het vrij een keuze kan maken voor gezond of ongezond gedrag. Uit evaluaties van deze benadering blijkt dat er wel een kennisvermeerdering ontstaat maar dat die weinig of geen effect heeft op het druggebruik als dusdanig.
- **AANLEREN.** Ze leren de jongeren hoe ze beslissingen kunnen nemen door alle voor- en nadelen van bepaald gedrag af te wegen. Daarna leren ze vaardigheden aan om de gemaakte keuzes waar te maken, bijvoorbeeld «nee» zeggen tegen snoep, alcohol, sigaretten, drugs enz. De nadruk ligt op het menselijk gedrag. Niet de drugs zelf maar de mensen die drugs gebruiken staan hier centraal, hun motieven en de situaties waarin ze het doen. Waarschijnlijk is dit de moeilijkste maar gecombineerd met de informatieve aanpak de meest doeltreffende.

De hele school

Drugs zijn niet alleen een probleem voor de gebruiker maar voor de hele school (directie, leraars, medeleerlingen, ouders) en de brede maatschappij. De school kan echter niet wachten tot het «maatschappelijke probleem» is opgelost. Wij vormen nu de samenleving van morgen. De knelpunten op een rijtje.

- **DIRECTIE.** Klachten van ouders, verlies van leerlingen, het imago van de school spelen blijkbaar een grote rol. Nochtans is de concrete aanleiding om iets te ondernemen meestal de kleine criminaliteit die samen met drugs de kop opsteekt. Het illegale karakter ervan roept vragen op over juridische verantwoordelijkheid enz. De uitdaging bestaat erin op voorhand een globaal en toekomstgericht beleid uit te werken.
- **LERAARS.** Zichtbare problemen met producten of het gebruik ervan zijn er in de klas zelden. Wel wordt de leraar geconfronteerd met storend *bravouregedrag*. Daarnaast leeft er onrust bij de leerlingen en glijdt er veel aandacht af van het pedagogische gebeuren. De leraar verliest contact met de betrokken klas(sen), ervaart weinig openheid bij de leerlingen en heeft maar weinig vertrouwen in zijn eigen (drug)deskundigheid om op terug te vallen. Hij wordt ook dikwijls op een zijspoor gezet, ofwel door het crisismangement van een directie die plots

wakker is geschoten of wel door *vertrouwensleerkrachten* of externe deskundigen waarbij hij zich niet betrokken voelt. Als leerkrachten hun optreden niet kunnen plaats in een duidelijk globaal beleid geeft het crisismoment alleen maar aanleiding tot meer wrijving. Het is daarbij goed om te weten dat het schoolklimaat niet alleen wordt bepaald door de geschreven regels maar ook (vooral?) door de ongeschreven regels. Wat er op papier mooi uitziet moet ook in praktijk werken.

• **LEERLINGEN.** Voor veel leerlingen zijn er vóór er iemand wordt betrapt geen «drugproblemen». Ofwel zijn ze er niet bij betrokken, ofwel beleven ze plezier aan het gebruik ervan of aan de uitdaging van de sfeer die er rond hangt. Voor sommige leerlingen is er wel twijfel, spanning en druk tot gebruik of geheimhouding. Als het een keer is uitgelekt ontstaat er crisis in de klas, wantrouwen, verklanking, afrekening (ook van andere conflicten die niet direct met drugs te maken hebben). Als een klasgroep in zijn totaliteit tolerant staat tegenover druggebruik tonen ze dan weer weinig begrip voor de heisa die directie en leerkrachten plots maken.

Betrapt leerlingen komen onder zware druk te staan: directie, leraars, medeleerlingen, ouders, politie enz. Het is voor hen heel moeilijk ooit nog vertrouwen terug te winnen. Als ze bovendien van school moeten veranderen en de spanning thuis wordt opgevoerd houden ze er meestal alleen nog drugvrienden aan over...

• **OUDERS.** Voor ouders van betrokken leerlingen betekent de melding van (schoolse) drugproblemen een sterk confronterende uitdaging. Ze voelen zich schuldig, verliezen vertrouwen en hebben meestal autoriteitsproblemen met het eigen kind. De school verwacht van hen een oplossing. Soms moeten ze onmiddellijk op zoek naar een andere school...

Tijdige betrokkenheid van alle ouders bij het globale beleid van de school en algemeen overleg kunnen veel onheil voorkomen. Spoedprocedures, geheimdoenerij en crisisinterventies zorgen alleen voor een niet te stoppen geruchtenmolen.

• **EXTERNE DESKUNDIGEN.** Zodra druggebruik wordt vastgesteld krijgt een vaak reeds geruime tijd sluimerend geheel van gedragsproblemen de noemer «drugprobleem» opgekleefd. Daarmee heeft het kind een naam en wordt alle heil van een externe deskundige verwacht die geacht wordt het probleem snel en efficiënt op te lossen. Noch de drugbrigade, de schoolarts, het PMS of hulpverleners kunnen echter het probleem kant-en-klaar oplossen. Scholen die denken het probleem te kunnen doorschuiven, blijven uiteindelijk met een kater achter. Externe deskundigen kunnen ieder wel een specifieke bijdrage leveren maar alleen een globale en gezamenlijke aanpak met een visie op langere termijn kan echt resultaat opleveren. ■

«Onze goede naam!»

Elf valkuilen waar we kunnen intuïmen. Maar ook de strategieën om uit de put te geraken, of beter nog: hem te omzeilen.

Valkuilen

Strategieën

DIRECTIE

Coördineren en stimuleren

1. Paniekreacties. Alleen reageren op geïsoleerde feiten, vermoedens en veronderstellingen, de «rotte appel» snel verwijderen enz. 2. Het probleem verzwijgen of onderschatten. Niets ondernemen omwille van de «goede naam» van de school.	1. Een drugbeleid uitwerken met duidelijke afspraken voor alle betrokkenen en een goed onderbouwde visie op lange termijn. 2. Gezamenlijke acties uitwerken met alle scholen van de regio om enige profilering als drugschool te vermijden.

LERAARS

Directe schakel met de leerling

3. Bang zijn om zich met zo'n delicate en illegale zaken bezig te houden. 4. Niets doen omdat ze de signalen niet zien of omdat ze weinig of niets over drugs afweten. 5. Op eigen houtje werken. Zelf therapeut, politie-agent of psycholoog spelen met het gevaar plots buitenspel te staan.	3. Gedrag begeleiden. Het gaat in de eerste plaats niet over de drugs maar over het gedrag van de leerlingen. 4. Goed informeren. Niet alleen over de produkten maar ook over achtergronden, psychische en sociale mechanismen. 5. Samenwerken. Alle leerkrachten moeten bij het globaal drugbeleid worden betrokken. Ook «vertrouwensleerkrachten» moeten door de hele school worden gedragen.

OUDERS

Constructief deelnemen

6. Overhaast en in paniek de individuele ouders bij de zaak betrekken. 7. De verantwoordelijkheid afschuiven naar de ouders.	6. Alle ouders op voorhand bij het schoolbeleid betrekken, niet alleen in crisissituaties. 7. Echte communicatiekanalen uitbouwen tussen ouders en school (met een lage drempel tussen thuis en de school).

LEERLINGEN

Op vertrouwen kunnen rekenen

8. Niet over drugs durven praten. Dat is privé, persoonlijke vrijheid, we willen niet klikken... 9. Drugs zijn aantrekkelijk. Experimenteren kan geen kwaad. Wat verboden is moet leuk zijn enz.	8. Een open schoolklimaat creëren. Alle vormen van gedrag zijn bespreekbaar. Jongeren mogen zelf initiatieven en verantwoordelijkheid nemen op school (niet alleen i.v.m. drugs). 9. Vaardigheden trainen op persoonlijk en sociaal vlak om verschillende vormen van gedrag te kunnen inoefenen. Hen betrekken bij het (drug)beleid.

EXTERNE DESKUNDIGEN

Begeleiden en ondersteunen

10. Het probleem uit handen geven. «De deskundige diensten zullen het wel oplossen». 11. Snel directe oplossingen verwachten. «Haal de trukendoos maar boven en zorg ervoor dat de drugs en de gebruikers onmiddellijk uit de school zijn.»	10. Een gemengde werkgroep vormen met leraars, preventiewerkers, ouders enz. Zij werken het plan uit en volgen het op. 11. Een globaal beleid uitwerken. Het probleem samen bespreken en juist leren inschatten. Druggebruik komt er niet op één dag, de oplossing evenmin.

Sinds vorig schooljaar belt er elke week minstens één school lichtjes in paniek naar het Centrum voor Alcohol- en andere Drugproblemen (CAD). «Het is zover. We zitten met drugs op school.» Drugs duiken nu overal op. Het gaat niet langer uitsluitend om kansarme jongeren en duistere milieus. Met EVA en XTC zitten drugs nu in de recreatieve sfeer. En soms zitten er onopvallende, jonge dealers in de klas.

«Voor het eerst moeten we nu niet langer zelf naar de scholen stappen om iets rond drugs te doen», zegt Carlo Baeten van het CAD, «Ze bellen ons nu zelf op. Het gaat om crisisinterventies. Ze weten niet hoe ze met het probleem moeten omgaan. Soms bellen ouders anoniem naar de schooldirecteurs met de melding dat hun kinderen zeggen dat er in die of die klas met drugs wordt gesjoemeld. Daar zit zo'n directeur dan mee. Sommigen staan perplex, met de rug tegen de muur. Anderen willen er meteen het hele politie-apparaat voor inschakelen. De meesten weten echt niet hoe ze ermee moeten omgaan. En sinds pakweg anderhalf jaar is het aantal oproepen hier heel sterk gestegen. Er is geen reden tot paniek maar drugs

«Er zijn geen drug

kan je nu vrijwel overal tegenkomen. Het is bij de fuif- en ontspanningscultuur gaan horen en jongeren experimenteren graag.»

Ook bij het Jongeren Advies Centrum Tilt in Brussel is het aantal aanvragen om met drugpreventie naar scholen te komen tijdens de eerste zes maanden van dit jaar verdubbeld: 120 aanvragen tegenover 60 vorig jaar.

Hasj en XTC

Nochtans valt het druggebruik bij scholieren in Vlaanderen nogal mee. Ongeveer 5 % van de jongeren geven occasionele experimenten toe. Dat is er toch gemiddeld één in een klas van twintig. Slechts 1,5 % van de jongeren noemen zich regelmatig gebruiker. Het gaat daarbij in meer dan de helft van de gevallen om hasj en marihuana. In Wallonië bedragen die cijfers meer dan het dubbele en in Nederland hebben volgens recent onderzoek 17 % van de jongens en 10 % van de meisjes boven de twaalf ooit drugs gebruikt. Het alcoholgebruik nam in Nederland in vier jaar tijd zelfs lichtjes af maar het gebruik van soft drugs tijdens de vier weken voor het onderzoek is er in die periode verdubbeld tot 6,5 % van de jongeren.

De jaren negentig

Maar ook in Vlaanderen neemt het druggebruik toe. Hard drugs zijn niet het grootste probleem. Al is ook op dat vlak in Limburg bijvoorbeeld het gebruik in acht jaar tijd verdrievoudigd. Uit een recente enquête aan het LUC bleek dat 21 % van de universiteits- en hogeschoolstudenten al ooit drugs hebben gebruikt. Eén derde van hen zegt nog altijd drugs te gebruiken. Eraan geraken is geen probleem. Vier op de tien ondervraagde studenten zeggen dat hen al ooit spontaan drugs werden aangeboden, vooral marihuana en hasj (64 %) of XTC (23 %). Dat gebeurt op fuiven en in cafés maar ook gewoon bij vrienden.

Bovendien begint men steeds jonger met drugs. Jongeren beginnen soms vanaf 12 jaar al te experimenteren, meestal echter rond 16 jaar. De spullen waarmee ze experimenteren zijn vooral hasj, marihuana en XTC. Die worden steeds gemakkelijker bereikbaar en worden in een steeds minder crimineel aandoende sfeer verhandeld. Ze gebruiken ook steeds meer verschillende middelen door elkaar en drugs zijn sinds enkele jaren niet meer voorbehouden aan bepaalde risicogroepen.

Met drugs kan je 'vrienden' krijgen...

Met al die veranderingen houden directie en leerkrachten meestal geen rekening. Zij kijken nog naar het fenomeen drugs met de ogen van de jaren zestig of zeventig. Toen gingen joints nog gepaard met enige marginalisering maar dat is niet langer het geval.

Experimenteren

De vroegere boodschap «blijf er van af, loop om het drugmilieu heen» werkt nu niet meer. Een kwart van de jongeren krijgt wel eens drugs aangeboden. Ze hebben dan algemene en persoonlijke vaardigheden nodig zoals problemen kunnen oplossen, risico's inschatten en kunnen weigeren. Vooral omdat recent druggebruik een groepsfenomeen geworden is. Met drugs hoor je erbij, het verleent je status in je groep, geeft snel plezier en verdrijft de eenzaamheid. Je moet durven experimenteren. Dat doen ze met kleding en uiterlijk maar ook met drugs. Het feit dat die illegaal zijn, maakt het nog spannender. De aantrekkingskracht is groot. Vroeger stonden druggebruikers nog los van de groep in klas of school. Nu zitten ze er midden in. De belangrijkste redenen voor druggebruik zijn op dit ogenblik: meedoen (58 %) en problemen vergeten (56 %). Dan volgen gezinsproblemen (48 %) of moeilijkheden met relaties (40 %). Slechte schoolprestaties zijn goed voor 34 % en evenveel jongeren grijpen naar de drugs om meer zelfvertrouwen te krijgen. Eén op de vier zegt drugs te gebruiken om meer vrienden te krijgen. (Cijfers van de Europabarometer-enquête bij meer dan 25.000 jongeren boven de vijftien).

Jonge dealers

Het is voor de meeste jongeren geen probleem om aan drugs te geraken, ook niet in de kleine

probleem. Opvallend is ook het sterk toegenomen gebruik van medicatie. Op 18 jaar is 32 % van de ondervraagde Vlaamse jongeren «gebruiker» van geneesmiddelen: pijnstillers, opwekkende, kalmerende of slaapmiddelen. Ook hier is snel sprake van gewening en verslaving. «Snel een pilletje en ik voel me goed». Je hoeft je tegenwoordig niet meer af te vragen wat je wezenlijk moet doen om je goed te voelen zonder al die spullen. Zo'n houding is gevaarlijk.

Politie

Het taboe om op school over drugs te spreken is duidelijk overwonnen. Maar hoe vul je het nieuwe agendapunt concreet in? De aanpak van de jaren zeventig en tachtig werkt niet meer. Toen werd het

vrije scholen meer»

dorpen. Onlangs hielden bijvoorbeeld enkele honderden jongeren een protestmars tegen drugs door de zes kerkdorpen van het landelijke Kortesseem. Zij vertelden hoe je ook daar sinds kort even gemakkelijk aan drugs komt dan in de stad. Chiroleiders stelden dat er nu blijkbaar even snel met drugs wordt geëxperimenteerd dan enkele jaren geleden met «de eerste sigaret».

En de dealers zitten soms waar je ze niet verwacht. Zo schrokken de leerkrachten van een college er vorige maand toch wel even van toen de onopvallende 16-jarige Frank zijn medeleerlingen bleek te bevoorraden. Hij bewaarde het spul in de boekentas van een knaapje uit het tweede jaar, dat door hem stevig onder druk werd gezet. Daar had niemand al die tijd iets van gemerkt.

Joints

Preventie kan nooit perfect zijn. Jammer genoeg zullen er altijd mensen zijn die drugs gebruiken. Maar op school moeten jongeren wel leren nadenken over hun doen en laten. Daarvoor is een vertrouwelijke sfeer nodig. Leerlingen moeten met hun leraars op een open manier over drugs kunnen praten. Het mag daarbij niet alleen gaan over «verbieden» en de leraar hoeft ook geen deskundige te zijn, wel een vertrouwenspersoon. Toch zouden stilaan alle leraars enige basiskennis over joints, speed, EVA en XTC moeten hebben en over een werkbasis moeten beschikken om met een duidelijke mening aan de slag te kunnen. Dat ze zich daarbij door een globaal beleid gesteund moeten weten, staat buiten kijf.

Pillen

We moeten ook andere middelen dan illegale drugs bekijken. Alcohol is voor méér jongeren een

dikwijls simpel voorgesteld: de politie moest het aanbod verminderen (door de drughandel aan te pakken), preventie moest de vraag verminderen (door te informeren en te waarschuwen) en hulpverleners moesten verslaafden genezen.

Nu ziet men dat het probleem dieper zit. En daarvoor werkt bijvoorbeeld iedereen het best samen.

Onderwijsminister *Luc Van den Bossche* pleit ervoor niet

te snel de politie in te schakelen. Hij verwijst daarbij naar de goede samenwerking tussen de Leuvense procureur des konings en de scholen. De afspraak bestaat erin dat de scholen wel druggebruik signaleren maar dat het niet wordt vervolgd. Alleen dealers worden aangepakt. De rijkswacht zal er de school niet met veel machtsvertoon binnenvallen en de scholen hebben de verzekering gekregen dat de zaak niet in de pers komt.

VAN DEN BOSSCHE: «Als druggebruikers meteen van school worden gestuurd, verschuif je het probleem gewoon naar een andere school. Het beste werken alle scholen en diensten in één regio intensief samen aan efficiënte preventie.» ■

De aanpak van de jaren

'70 en '80 werkt niet meer

HOE ZIE JE HET IN DE KLAS?

Hieronder volgen enkele signalen die kunnen wijzen op mogelijk druggebruik. Let op voor paniecreacties. De lijst is zeker niet volledig en veel van de signalen komen ook voor als typisch adolescentenprobleem of bij moeilijkheden thuis, in relaties enz.

- dalende schoolprestaties
- geen interesse in schoolse activiteiten
- spijbelen
- zich niet houden aan afspraken, te laat komen,...
- diefstallen op school
- signalen van ouders (jongere is veel van huis weg, veranderingen in gedragspatroon)
- afstandelijk, vermijden van contact
- verminderde aandacht voor kledij en uiterlijk
- aandacht voor statussymbolen
- verandering van vrienden
- sterke emotionele wijzigingen (uitgelaten, depressief,...)
- veranderingen in karakter
- weinig concentratie, afwezig in de klas
- ongecontroleerd giechelen
- heimelijk doen
- verandering in gedrag na lesonderbreking of toiletbezoek.

Scholen wapenen tegen drugs

Tot nu toe waren scholen niet echt gewapend tegen drugs. Maar nu hebben ze allemaal een uitgewerkt draaiboek ontvangen om met een grondig plan de strijd aan te gaan tegen drugs. Uitbannen zullen we ze daarmee niet maar hopelijk blijft het probleem daardoor wel «beheersbaar».

Een preventief drugbeleid op school steunt op drie pijlers: een plan uitwerken, interventies vastleggen en de leerlingen opvoeden. Gemakkelijker gezegd dan gedaan?

- **EEN PLAN UITWERKEN.** Als er een duidelijk uitgesproken drugplan is, kent iedereen de regels en de afspraken zodat ze gepast kunnen reageren.

Zo'n plan legt in de eerste plaats de grenzen vast van wat kan en niet kan op school, aan de schoolpoort, op schoolfeesten en bij schoolreizen. Liefst gaat het daarbij meteen al over roken, alcohol en medicatie. Daarna worden de gevolgen aangegeven als de grenzen worden overschreden. Hoe zal men reageren op dealers, op een groep van gebruikers; welke zijn de gevolgen van eenmalig en herhaald gebruik; worden ouders op de hoogte gebracht?

Tenslotte bevat het plan concrete strategieën voor alle betrokkenen. Wat moeten leerkrachten doen die druggebruik bij leerlingen ontdekken of vermoeden; welke ruimte heeft een leerkracht die

door een leerling in vertrouwen wordt genomen; wie voert welke sanctie uit; hoe worden ouders benaderd; hoe zit de samenwerking met de politie enz.

- **INTERVENTIES VASTLEGGEN.** Er moeten sancties volgen maar ook begeleiding. Het aanknopingspunt daarvoor is meestal niet het druggebruik maar wel de achterliggende problemen en motivatie van de betrokken leerlingen. Die begeleiding wordt bij voorkeur door de school zelf georganiseerd (PMS, MST, vertrouwensleerkracht...). Als er wordt doorverwezen naar externe hulpverlening moet de school de zaak wel blijven opvolgen. Doorverwijzen betekent niet uit handen geven.

- **LEERLINGEN OPVOEDEN.** Preventie werkt op lange termijn door een globaal opvoedingsprogramma zowel in concrete lessen (gespreid over de verschillende leerjaren) als in het verborgen leerplan dat tot uiting komt in het schoolklimaat. Dat is zeker zo belangrijk. Het gaat dan vooral om een open sfeer op school waarin leerlingen zelf verantwoordelijkheden krijgen en initiatief mogen nemen. Alle leerlingen moeten daarin voldoende kansen krijgen om zich goed te voelen en een eigen plaats te verwerven in het schoolgebeuren.

Met preventie moet je vroeg beginnen.

Groepsdruk

Een succesrijk project is de internationale actie *Leefsleutels voor jongeren*. Sinds de actie drie jaar geleden in Vlaanderen startte volgden al meer dan 1200 leerkrachten een driedaagse basistraining die nu resulteert in gerichte preventieve opvoeding bij vele duizenden leerlingen over heel het land. De leefsleutels kennen dit schooljaar een fenomenaal succes. Het aantal trainingen is nog eens verdubbeld. Daaraan neemt altijd een team van een school deel waarvan minstens één directielid. Het is immers de bedoeling concrete lessen in het lesprogramma in te bouwen; naar keuze 16, 26, 40 of 80 lessen gespreid over één of twee jaar. Ze zijn bedoeld voor leerlingen van 12 tot 14 jaar. Die leren heel concrete sociale vaardigheden aan

om te kunnen kiezen, beslissen en weigeren. Het gaat daarbij niet alleen om drugs maar om kritisch denken, weerstaan aan groepsdruk enz. Tijdens de training kruipt de leraars daarvoor in de huid van de leerlingen en leren ze vaardigheden aan rond zeven thema's: puberteit, omgaan met gevoelens, betere contacten thuis en met vrienden, kritisch denken en beslissen, meer zelfvertrouwen door betere communicatie en weten wat je wil.

ANNIEK VANDENDRIESSCHE, coördinator Leefsleutels: «Voor Vlaanderen hebben we vooral het onderdeel **kritisch denken en beslissen** sterk aangepast. Er was hier ook nog al wat druk om meer informatie over de producten zelf in te lassen. Die zit er nu wel in maar we leggen toch meer nadruk op het proces van kiezen en beslissen. We merken ook dat steeds meer scholen de leefsleutels gebruiken bij het begin van het schooljaar, tijdens de startdagen. Dan zijn de klikjes nog niet gevormd en kan de groepsgeest gemakkelijker positief gestuurd worden. En de reacties zijn overal positief. Het programma geeft de leerkrachten echt een houvast en laat nog voldoende ruimte voor de eigen creatieve inbreng.»

Wonderland

Eigenlijk kan je met preventie niet vroeg genoeg beginnen. Voor de derde graad **basisonderwijs** is er in Vlaanderen het succesrijke project *Tralies in Wonderland*. Sinds het vier jaar geleden van start ging zijn er 46.000 pakketten voor kinderen van 10 tot 12 jaar van verkocht. Uitgangspunt is een video over de verleiding van allerlei genotsmiddelen voor kinderen: snoep, video, computerspelletjes, reclame, televisie enz.

CARLO BAETEN, CAD: «Die video is maar het uitgangspunt. Daar kan de leraar de aan-

dacht mee trekken. Maar het gaat uiteindelijk om bewust leren consumeren, je assertiever opstellen. Dat kan je ook al aan jonge kinderen leren. Als je weet dat er vele duizenden kinderen 's morgens voor ze naar school gaan al voor de video zitten en beweren dat ze echt niet zonder kunnen... ja, dan is de basishouding voor later al gelegd. Scholen zijn echt enthousiast over dat project. Maar toch merken wij dat ze dikwijls na één of twee jaar afhaken. Als wij hen dan opbellen blijkt dat het project er toevallig is tussen uit gevallen. Het hangt meestal af van één enthousiaste leerkracht. Van een volgehouden en samenhangend beleid is op veel scholen geen sprake.»

Neen zeggen

Druggebruik hangt nauw samen met het algemene opvoedingsprobleem. De maatschappij zit vol verleiding en jongeren hebben vaak niet geleerd om grenzen te trekken, kritisch te zijn, nee te zeggen en te weerstaan aan groepsdruk. Ook voor de ouders valt het niet mee. De waarden zijn onduidelijk en onzekerheid is troef.

TONY DECKERS, schooldirecteur Lanaken: «Wij hebben zeker geen groter drugprobleem dan elders, integendeel. Maar wij nemen nu met alle scholen deel aan een soft-party. En dat slaat aan. De discussie is open. Onze leerlingen gaan weer nadenken over echt plezier maken. Ze moeten leren dat je daar geen XTC of alcohol voor nodig hebt.»

AGNES DE DECKER, Therapiecentrum Sint-Niklaas: «De weg zonder drugs is een weg van algemene opvoeding, weerbaarheid, zelfrespect, kritische geest, duidelijkheid. De oplossing voor het drugprobleem ziet er niet anders uit dan de oplossing voor alle andere vormen van probleemgedrag. Scholen en leerkrachten kunnen daarin een belangrijke rol spelen.» ■

Draaiboek

• Het bijzonder degelijke pakket «**Een drugbeleid op school**» bestaat uit een uitvoerig draaiboek en een handige begeleidersmap. Die werden gemaakt in opdracht van het Departement Onderwijs en Volksgezondheid. U vindt er voorbeelden in van een concrete aanpak, schoolreglementen, uitgewerkte lessen en studiedagen. Bovendien staat er een uitgebreide lijst in van alle bruikbaar materiaal.

Elke Vlaamse school en PMS-centrum kreeg de voorbije weken een omzendbrief om de handleiding gratis te bestellen. Wie buiten schoolverband het materiaal wenst betaalt 250 fr., verzendingskosten inbegrepen.

DeVAD heeft ook tientallen andere brochures, publikaties, folders en affiches.

Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen - G. Schildknechtstraat 9 - 1020 Brussel - ☎ 02-422 49 69 - fax 02-422 49 79.

• **Leefsleutels voor jongeren** (12 - 14 jaar) is een project van Lions-Quest - Hundelgemsesteenweg 1 - 9820 Merelbeke - ☎ 09-230 38 69 - fax 09-231 96 60.

– Speciaal voor de derde graad van de **basisschool** zijn er drie uitstekende programma's

– *Tralies in Wonderland*, over genotsmiddelen in het algemeen (video, didactisch materiaal, werkboek voor de leerlingen, infofolder voor de ouders). De video kost 800 fr., de werkboeken 80 fr.

Centrum voor Alcohol- en andere Drugproblemen - Luikersteenweg 134 - 3500 Hasselt - ☎ 011-27 42 98.

– *De gevaren van het Zwarte Pretpark*, over tabakspreventie. Een spannend verhaal met maandelijkse nieuwsbrieven enz. Groepjes kinderen kunnen zich nu inschrijven (snel zijn!) bij het *Koördinatiecomité Algemene Tabakspreventie* - G. Schildknechtstraat 9 - 1020 Brussel - ☎ 02-422 49 19 fax - 02-422 49 29

• *Op zoek naar de schat* is een gratis pakket over goed gebruik van geneesmiddelen. Voor de leerkracht is er de gratis handleiding «*De wonderde wereld van het geneesmiddel*». *Research en Leven* - Infopublic - Sonia Thibaut - Lambermontlaan 436 - 1030 Brussel - ☎ 02-242 37 98

• **Vorming en ontwikkeling van de smaak** (tweede en derde graad secundair onderwijs) is een gratis pakket over alcoholgebruik. Het eerste deel gaat in op het hoe en waarom van drinken en leidt tot een eigen mening over alcohol(gebruik). Het tweede deel is een oefening in herkennen van smaken en geuren. *Forum voor verantwoord alcoholgebruik* - Livornostraat 13 bus 5 - 1050 Brussel - ☎ 02-539 36 64.

• Groepen waar **ouders** terecht kunnen bestaan in Antwerpen (☎ 03-225 26 27 en 03-235 21 74), Genk (☎ 089-35 77 51), Hasselt (☎ 011-27 42 98), Brabant (☎ 02-468 05 45), West-Vlaanderen (☎ 050-34 07 83) en Gent (☎ 09-221 38 37).

Hoe vervult de leraar zijn taak volgens de leerlingen? Daarvoor mochten meer dan duizend leerlingen uit het vrij secun-

ENQUÊTE dair onderwijs het rapport van hun leraars invullen. En wat blijkt uit deze steekproef? De Vlaamse leraar zet zich wel in maar heeft weinig aandacht voor de individuele leerling. Dat zit volgens de onderzoekers in de stenen en de muren van de school gebakken.

Het rapport van de leraar

Het is dikwijls niet de schuld van de individuele leerkracht maar van het hele schoolklimaat en de cultuur van de school. De specifieke werkomstandigheden, de organisatie van de school, de directie, begeleiding, samenwerking enz. bepalen voor een groot stuk het gedrag van de leerkracht. Maar dat is niet het probleem van de leerlingen. Zij hebben recht op goede en goed functionerende leraars. Het onderzoek steunt daarbij niet op de criteria van de leerlingen zelf maar op 24 wetenschappelijk onderbouwde en internationale criteria om het pedagogisch-didactisch gedrag van de leerkracht te beoordelen.

Een groepsrapport

Het gaat niet om individuele leerkrachten. Aan de leerlingen werd gevraagd of op hun school bijna niemand/ enkele/ meerdere/ of de meeste leerkrachten aan de criteria beantwoordden. De percentages in de tabel geven de laatste twee categorieën weer en vertellen dus hoeveel leerlingen vonden dat op hun school meerdere of de meeste leerkrachten aan de eis voldeden.

• Leerstof presenteren

De meeste leraars doen hun best. Ze spreken duidelijk, zijn bereid het nog eens uit te leggen als je het niet snapt en gaan stap voor stap vooruit. Maar daar houdt het op. Discussie over de leerstof is meestal niet mogelijk (39 %) en de leerstof wordt zelden in een groter geheel gesitueerd. Daardoor missen de leerlingen de rode draad, het kader, de verbanden. En het is net dat wat motiverend zou kunnen werken. Leerlingen die het aandeel en belang van de leerstof in een groter geheel zien, zijn bereid er harder aan te werken.

Ook met de afwisseling van werkvormen is het pover gesteld (15 %). Volgens de leerlingen geven de meeste leerkrachten altijd op dezelfde manier les: vooraan staan en uitleggen. Groepswork, video's,

onderzoek, eigen activiteiten enz. komen héél zelden voor. Nochtans zou ook dat de motivatie kunnen verhogen.

Ten slotte is er weinig aandacht voor de individuele leerling. Die mag in de les wel iets vragen (55 %) maar daarbuiten niet (22 %). Ook de sterke leerlingen staan in de kou. Zij krijgen bijna nooit extra materiaal.

• Prestaties beoordelen

De meeste leerkrachten geven rechtvaardig cijfers (79 %). De helft probeert ook de fouten van de leerling te begrijpen. Maar van feedback, begeleiding, hulp en terugkoppeling is weinig sprake. Volgens drie vierde van de leerlingen kijken hun leraars nauwelijks schriften of notities na, overlopen ze zelden of nooit fouten na toetsen of examens en laten ze bij twijfel de examens niet inkijken.

LAURENT THIJS, onderzoeker: «Fouten worden dus vooral bestraft. Ze worden niet gebruikt om iets uit te leren. Ons onderwijs is blijkbaar vooral gericht op cijfers geven en daarmee is de kous af. Remediëren, bijwerken en differentiëren komen er nauwelijks aan te pas.»

• Orde houden

De meeste leraars slagen erin de les rustig te laten verlopen (66 %). Toch stelt één op de drie leerlingen dat op zijn school slechts enkele leerkrachten dat kunnen.

Over straffen zijn de meningen verdeeld. Iets meer dan de helft zegt dat het meestal rechtvaardig en consequent gebeurt. De rest vindt van niet.

Maar ook op het vlak van klasmanagement loopt het fout als de individuele leerling ter sprake komt: twee derde van de leerlingen ervaart weinig of geen aanmoediging van de leraars. En slechts 23 % van de leerlingen zegt dat er op zijn school meerdere leerkrachten zijn die een leerling waarderen en belonen als hij het goed doet.

• Betrokken bij leerlingen

De omgang met de leerling als persoon is duidelijk hiërarchisch. De meeste leerlingen (53 %) vinden dat hun leerkrachten te veel afstand houden.

Leerlingen mogen slechts zelden hun eigen mening zeggen (34 %) en de meeste leerkrachten hebben maar heel weinig oog voor leerlingen met persoonlijke problemen (29 %).

En als leerkrachten de leerlingen ten onrechte berispen, kunnen ze dat maar slecht toegeven (17 %). PIET CASIER, onderzoeker: «De leerkracht presenteert zich te weinig als iemand die kan luisteren en die het eigen aandeel in een conflict onder ogen kan zien. De leerling wordt daarbij meestal benaderd als leerling.

De meeste leraars hebben weinig voeling met wat daarachter leeft.»

Verrassende verschillen

Uiteraard zijn er enige verschillen in het onderzoek vastgesteld, niet tussen jongens en meisjes maar wel tussen de verschillende graden en onderwijsvormen. De verschillen zijn echter nooit van die aard dat het dominante beeld dat uit de vorige resultaten naar voor kwam, wordt gewijzigd. Wat valt er echter wel op?

• Elke graad apart

Naarmate de leerlingen ouder worden ervaren ze dat de leerstof minder gestructureerd wordt aangeboden en minder in het geheel wordt gesitueerd. We zouden kunnen veronderstellen dat dat een bewuste keuze is en dat men leerlingen zelfstandiger laat zijn. Het tegendeel blijkt waar: de variatie in actievormen bijvoorbeeld neemt nog af en er is in de hoogste graad nog minder differentiatie.

Leerlingen aanmoedigen, waarderen en belonen scoort over het algemeen al zeer laag maar in de derde graad doen maar half zo veel leraars dat dan in de eerste graad. Blijkbaar oordeelt men dat oudere leerlingen minder behoefte hebben aan positieve bevestiging.

Voor discipline en een rustig lesverloop is de tweede graad duidelijk de moeilijkste. Maar ook de «bereikbaarheid van de leerkracht» scoort in die graad het laagst.

Ten slotte valt op dat naarmate de leerlingen ouder worden, leerkrachten minder oog hebben voor hun persoonlijke problemen. Dat cijfer daalt van 40 % in de eerste graad tot 19 % in de derde. Blijkbaar profileren leerkrachten zich daar meer als vakdeskundigen en wordt de leerling nog meer ondergeschikt aan de leerstof dan voordien al het geval was.

• ASO, TSO en BSO

Over bijna heel de lijn beoordelen ASO-leerlingen hun leerkrachten positiever voor het presenteren van de leerstof. Wat in TSO en BSO wel gebeurt is de zaak nog eens uitleggen in de les (al zijn de leerkrachten daar buiten de les nog veel minder toe bereid dan in ASO). Maar in BSO ervaren ze veel minder dat de leerkracht stap voor stap vooruitgaat en in TSO wordt de leerstof nog minder in een groter geheel geplaatst. Voor het geheel van didactisch handelen scoort TSO het zwakst.

Fouten overlopen en er iets uit leren gebeurt in TSO (19 %) en BSO (15 %) nog minder dan in ASO (27 %). Ook examens mogen inkijken is in TSO en BSO minder het geval. Eén op de drie BSO-leerlingen vindt trouwens dat meerdere leerkrachten niet op een rechtvaardige manier cijfers geven. In TSO is dat 1 op de 4 en in ASO 1 op de 6.

Wat in BSO wel gebeurt is de schriften controleren. Dat is het enige punt waarop men hoger scoort: 34 % tegenover 15 % in TSO en 8 % in ASO. Voor waarderen en aanmoedigen is er weinig verschil. Straffen daarentegen ervaren TSO en vooral BSO minder rechtvaardig en consequent.

Het grootste verschil zit in het rustig lesverloop. In ASO en TSO stelt ongeveer twee derde van de leerlingen dat meerdere leerkrachten daarin slagen. In BSO zegt nog minder dan de helft dat. Volgens de leerlingen loopt de meerderheid van de lessen daar dus uit de hand. Dat ligt vooral aan de ronduit dramatische resultaten van de tweede graad BSO. Zowel bij jongens als bij meisjes zegt twee derde daar

dat de meeste lessen chaotisch verlopen. In de derde graad BSO is het resultaat aanzienlijk beter.

«Oog hebben voor persoonlijke problemen» scoort in de drie onderwijsvormen nagenoeg even laag, al zitten er in BSO waarschijnlijk meer leerlingen die begeleiding nodig hebben (cfr. de resultaten van onderzoek naar pesten en spijbelen). De leerlingen van TSO en BSO ervaren trouwens meer afstand tegenover hun leerkrachten (62 en 65 %) dan in ASO (48 %).

Wel op papier

Voor de onderzoekers is de grote conclusie dat alle pedagogisch-didactische inzichten over wat goede leraars zouden moeten doen wel op papier staan, in onderzoek en theorie, maar dat daarvan in de praktijk maar heel weinig doordringt. Ze hoeden er zich wel voor de individuele leerkracht daarvoor de schuld te geven. Er zijn immers grote verschillen tussen scholen. Dat bewijst de grote invloed van het schoolklimaat en de schoolcultuur op het individueel handelen van de leerkracht. Maar het betekent niet dat de conclusies van het onderzoek daarmee van tafel kunnen worden geveegd, wel dat er in elke school op elk niveau sámen werk van moet worden gemaakt. ■

Het onderzoek werd uitgevoerd door de vrije PMS-centra in opdracht van Caleidoscoop - CSBO - H. Lemonnierlaan 129 - 1000 Brussel - 02-513 57 08

De Vlaamse leraar zet zich wel in maar heeft weinig aandacht voor de individuele leerling.

GOEDE LERAARS

24 wenselijke pedagogisch-didactische kenmerken voor «goede» leraars. Het percentage geeft aan hoeveel leerlingen het gedrag vaststellen bij meerdere leerkrachten.

Leerstof presenteren

1. Spreekt duidelijk en hoorbaar.	88 %
2. Legt het nog eens uit.	80 %
3. Wijst op wat belangrijk is.	73 %
4. Gaat stap voor stap vooruit.	68 %
5. Geeft bijkomende uitleg in de les.	55 %
6. Laat af en toe discussies toe over de leerstof.	39 %
7. Situeert de leerstof in een groter geheel.	27 %
8. Is bereid bijkomende uitleg te geven.	22 %
9. Gebruikt afwisselende werkvormen.	15 %
10. Geeft extra oefeningen voor sterke leerlingen	10 %

Prestaties beoordelen

1. Geeft rechtvaardig cijfers.	79 %
2. Probeert fouten te begrijpen.	49 %
3. Laat examens inkijken bij twijfel.	27 %
4. Overloopt fouten na toets of examen.	23 %
5. Kijkt schriften en notities na.	22 %

Orde houden en klasmanagement

1. Slaagt erin de les rustig te laten verlopen.	66 %
2. Straft rechtvaardig.	57 %
3. Straft consequent.	53 %
4. Moedigt de leerlingen regelmatig aan.	38 %
5. Waardeert en beloont regelmatig wie het goed doet.	23 %

Betrokken zijn bij leerlingen

1. Houdt niet te veel afstand.	47 %
2. Laat toe dat leerlingen een eigen mening uiten.	34 %
3. Heeft oog voor leerlingen met persoonlijke problemen.	29 %
4. Kan eigen fouten toegeven.	17 %

Versjacherde doktersbriefjes. In het Brussels gewest is op 10 leerplichtige kinderen minstens één niet in een school ingeschreven. Twee op de 10 zijn wel ingeschreven maar zijn haast permanent afwezig. Gemiddeld wordt 6,5 % van de schooltijd gespijbeld. Dat blijkt uit een onderzoek van de Franstalige onderwijsminister *Elio Di Rupo*. Het gemiddeld absentisme is niet groter in scholen met veel migrantenkinderen. In sommige Brusselse *bon chicque bon genscholen* wordt er meer gespijbeld dan in zogeheten probleem scholen. Het absentisme legt zwakke plekken bloot in

JOURNAAL

vooral het secundair onderwijs. Het spijbelpercentage in de tweede en derde graad van het beroepsonderwijs ligt op 13 %. Vooral op plaatsen waar de directie zich terugtrekt in een administratieve toren en waar geen positieve schoolcultuur bestaat duikt het spijbelpercentage op. Ook grote schoolgemeenschappen houden het probleem minder onder controle. Vaak gaat afwezigheid samen met geweld en vandalisme. Leerlingen wijten hun afhaken aan de onverdraagzame en onrechtvaardige houding van hun leraars, de onmogelijke lessenroosters, het slechte lesgeven en de onaangepaste programma's. Van de overheid krijgen ook ouders een deel van de schuld. Ze zouden zich laten manipuleren door hun kinderen. Ten slotte laten jongeren van meer dan 18 zich slechts inschrijven omwille van de kinderbijslag. 's Nachts hebben ze evenwel een job zodat ze zich overdag nog nauwelijks op school laten zien. Ze dekken hun afwezigheid in met doktersbriefjes. Gestolen briefjes worden voor 200 frank per stuk onder leerlingen versjacherd.

Een tweede kans. In Vlaanderen schreven in het startjaar 1984 44 studenten in aan de *Open Universiteit*. Nu zijn er dat 1636. In vergelijking met Nederland is dat weinig. Daar telt deze vorm van onderwijs 54.000 studenten. Hoewel de *Open Universiteit* bedoeld is als tweedekansonderwijs heeft bij ons 53 % van de studenten al een diploma hoger onderwijs. Eigenlijk wordt er dus meer aan bijscholing gedaan dan het bieden van een echte tweede kans. Nochtans kunnen ook laaggeschoolden slagen als ze gemotiveerd en intelligent zijn. Ruim 74 % van de studenten aan de *Open Universiteit* werken voltijds. Zo'n 3 % zijn huisvrouwen. De *Open Universiteit* biedt 250 cursussen aan, verdeeld over 7 studiegebieden. Het meeste succes hebben technische, sociale, cul-

tuur-, bedrijfs- en bestuurswetenschappen. Voorts volgen nog natuurwetenschappen, economie en rechten.

Naar de provincie. De werkstations die o.a. instaan voor de uitbetaling van de salarissen van de leerkrachten zullen in de toekomst naar de provincie verhuizen. Van bij de start werden de werkstations overigens per provincie georganiseerd. Bij de nieuwe aanwervingen wordt rekening gehouden met de woonplaats van de kandidaten zodat een eventuele verhuis van werkstations vanaf 1996 zonder problemen kan gebeuren. Het is nog wachten op de volledige informatisering van de werkstations zodat er een vlotte uitwisseling tussen de stations mogelijk is. Maar volgens de staf beleid van secretaris-generaal *Georges Monard* zou in de loop van 1996 een derde van de dienstverlening van het Departement Onderwijs al in de provincies zitten.

Twinning. Het onderwijsniveau van technische secundaire scholen in voormalige Oostblokregio's moet nauwer aansluiten bij de wensen van de industrie. Daarom werd een onderwijsakkoord gesloten tussen de departementen Onderwijs van Vlaanderen en die van Tsjecho en Slowakije. Dat akkoord slaat op de uitwisseling van leraars en samenwerking van technische scholen. Elk jaar kunnen meer scholen het twinning-netwerk groter maken. De organisatie *Heuras* coördineert het project. Van de Vlaamse regering krijgt ze hiervoor een subsidie van 7 miljoen frank voor de periode tussen september 1993 en eind 1994.

Buiscultuur. Vanaf 2005 wordt zittenblijven verboden in de basisscholen van de Franse Gemeenschap. Dit verbod geldt al vanaf volgend jaar in het eerste leerjaar van het secundair onderwijs, dan worden er alleen nog examens afgenomen na de eerste graad. Het verbod dient om onder andere de onkosten te milderen. Zittenblijven kost namelijk, alleen al in het Franstalige landsgedeelte, 12 miljard frank per jaar. Maar zittenblijven hoort bij de Belgische traditie. Een serieuze school schrikt er niet voor terug leerlingen te buizen. *Ecolo*-senator *Jacques Liesenborghs* spreekt zelfs over de mislukking als cultuurfenomeen.

Onderwijshulp. De Russische Federatie heeft dringend behoefte aan hulp voor het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek. Daarom ondertekenden de Vlaamse en Nederlandse onderwijsministers een akkoord met de Russen. Er komt samenwerking op diverse gebieden: managementopleidingen, verspreiding Russische taal en cultuur, herwerking van de Russische onderwijswetgeving, aanpassing van de wetgeving aan de vrije markteconomie, didactiek Frans en Engels als tweede taal, bijscholing leraars buitengewoon onderwijs, mini-ondernemingen en opleiding in hotelberoepen.

Eindtermen. «De basisschool bereidt niet langer voor op het secundair onderwijs. Het secundair komt gewoon na het basisonderwijs», zei *Roger Standaert* op een studiedag van de *Stichting-Lodewijk de Raet*. *Standaert* is directeur van de *Dienst voor Onderwijsontwikkeling*. Deze dienst maakte een bundel voorstellen voor minimumdoelstellingen in het basisonderwijs. Het accent ligt hierbij minder op een encyclopedische feitenopentapeling maar veeleer op de uitdieping via oefening. Het klassieke schoolse leren blijkt te weinig. De uitwerking van de voorgestelde eindtermen vereist onder meer vernieuwde leerplannen maar vooral een andere onderwijsattitude. Vooral het team zal het schoolveld bespelen in plaats van de leraar als individu. Maar hoe zullen de scholen deze vernieuwing aanpakken? Hierrond hebben leraars en ouders hun twijfels. Leraars moeten op de andere aanpak worden voorbereid. Er is dus dringend behoefte aan nascholing. Van de 230 miljard frank van de onderwijsbegroting worden echter slechts 230 miljoen besteed aan nascholing. «Daarstaan we inderdaad nog nergens», geeft de onderwijsminister *Luc Van den Bossche* toe.

Licentiaten. De *Vlaamse Inter-universitaire Raad (VIIR)* zegt in een advies dat licentiaten enkel zouden mogen les geven in vakken waarvoor ze effectief een basisopleiding hebben gekregen. Nu geven academisch gevormde leraars soms les in andere vakken. Een classicus staat bijvoorbeeld ook in voor de lessen geschiedenis. Volgens de *VIIR* is dat een bedreiging voor de kwaliteit van het onderwijs. Voorts stelt de *VIIR* voor dat de lerarenopleiding aan de universiteit één studiejaar zou omvatten met ten minste 1500 en ten hoogste 1800 uren onderwijs- en andere studieactiviteiten.

klASSE

IDEE

ONRECHT KRIJGT EEN GEZICHT

In ons land schrijven 50.000 leerlingen brieven naar wereldleiders die de mensenrechten aan hun laars lappen. Maar Amnesty International heeft ook knap educatief materiaal voor uw klas of school. Onrecht krijgt een gezicht en inzet wordt concreet.

ONRECHT KRIJGT EEN GEZICHT **a**

De Schrijf-ze VRIJ-dag is voorbij. Meer dan 50.000 leerlingen hebben op 15 oktober weer mee-geschreven. De aak met de 800 paar schoenen ligt ook weer in zijn thuishaven. U en uw leerlingen kunnen echter het hele jaar door *Amnesty International* (AI) helpen, bijvoorbeeld met de nieuwe campagne.

De voorbije tien jaren zijn méér dan 1 miljoen mensen het slachtoffer geworden van **politieke moorden en verdwijningen**. Dit thema is dan ook de leidraad voor de campagne '93-'94 van AI. De werkwijze is eenvoudig én gekend: de betrokken regeringen worden voortdurend bestookt met brieven die om opheldering vragen, om een onafhankelijk onderzoek, om vrijlating van politieke gevangenen enz. Het meest zichtbare deel van zo'n campagne zijn de schrijfkernen: elke maand organiseren meer dan 150 schrijfkernen een schrijfavond. Iedereen die zin heeft kan daar brieven komen schrijven.

U kunt natuurlijk ook **met uw klas** aan de slag. Leerlingen van de tweede en derde graad secundair onderwijs kunnen met hun leerkracht een **schrijfkern** oprichten in hun school. Voorts is er heel wat **educatief materiaal** beschikbaar om in de klas aan de slag te gaan. Zo is er een speels actieboek *In de grond zijn ze aardig* (185 fr.) waarmee u een spelnamiddag kunt organiseren. Er zijn video's die u gratis kunt uitlenen, u kunt lesmateriaal bestellen om een les over mensenrechten te geven, u kunt mensen uitnodigen voor een paneldiscussie enz. Meer informatie vindt u in de gratis *Infobrochure Mensenrechteneducatie*.

Amnesty International Vlaanderen - Kerkstraat 156 - 2060 Antwerpen - ☎ 03-271 16 16

PUNCH **b**

De labo-bus van het *Punch-team* trekt van basisschool tot basisschool (alle netten). Leerlingen van 8 tot 12 jaar mogen de *Punch-test* afleggen. Deze test is gebaseerd op de Eurofit-testbatterij en meet **kracht, snelheid, uithouding, lenigheid en evenwicht** van de leerlingen. Geschikte computerprogramma's zorgen voor een snelle verwerking van de gegevens. De leerlingen krijgen advies om hun resultaten te verbeteren. Via het *Punch-boekje* legt de test de link met de ouders. Zij krijgen er informatie over het nut van de afgenomen tests en tips om hun kinderen te begeleiden bij de «voorgescreven» oefeningen. Ze kunnen de prestaties van hun kinderen ook vergelijken met die van leeftijdsgenoten.

De labo-bus stopt gratis aan uw school. Er is wel een maximum gesteld van twee testdagen per school.

Mutualistische Jongeren Aktie - Punch - St. Jansstraat 32 - 1000 Brussel - ☎ 02-515 02 52

MILIEU-EDUCATIE **s**

In Lier wordt de milieuproblematiek zo concreet mogelijk binnen de leefwereld van de leerlingen gebracht. Het *Provinciaal Instituut voor Milieu-Educatie* beschikt daarvoor o.a. over een permanente tentoonstelling, drie leslokalen en een labo voor eenvoudige proeven. Er is een infopakket voor leerkrachten als u de tentoonstelling wilt bezoeken. Daarnaast kunt u ook een **specifiek milieuthema** uitwerken in één van de leslokalen of in de natuur- en milieu-educatieve tuin. U kunt ook een geleide excursie maken in de omgeving (waterspaarbekkens,

natuurgebied, sluzencomplex, waterzuiverings- of afvalverwerkingsinstallatie). Het documentatiecentrum staat gratis ter beschikking.

Een schoolbezoek kost 50 fr. per leerling voor een halve dag en 75 fr. voor een hele dag.

Provinciaal Instituut voor Milieu-Educatie - Mechelsesteenweg 365 - 2500 Lier - ☎ 015-31 95 11

RECHTEN VAN HET KIND **a**

• DE WINKEL

Alles wat u wilt weten over de rechten van het kind vindt u in een speciale winkel in Brugge. Nu is er ook een speciaal **lespakket**, bruikbaar voor alle leeftijden, zowel in lager als secundair onderwijs. U krijgt er een folder over de kinderechteswinkel, de tekst van de UNO-conventie, informatie over meerder- en minderjarigheid in België en een literatuurlijst. U vindt er ook een twintigtal methodieken om met jongeren rond hun rechten te werken: een kwis, een kwartet-spel, een vloergesprek enz.

Dit lespakket kost 300 fr. + 60 fr. verzendingskosten.

Kinderrechteswinkel - Kleine Hertsbergstraat 1 - 8000 Brugge - ☎ 050-33 95 84

• DE OPLEIDING

Voor leerkrachten die de zaak echt willen uitdiepen organiseert de RU Gent een **postacademische vorming** rond de rechten van het kind. Het programma omvat tien vrijdagnamiddagen tussen 10/12 en 27/5/94 en handelt dit jaar over het toezicht op de naleving van het VN-verdrag inzake de Rechten van het Kind. Deelnemen kost 3000 fr. + 2000 fr. inschrijvingsgeld.

Universiteit Gent - Centrum voor de Rechten van het Kind - Henri Dunantlaan 2 - 9000 Gent - ☎ 09-264 62 85

ONDERWIJS IN EUROPA **s**

Sinds kort zijn er twee **nieuwe EURYDICE-publikaties** die elk een aspect van het **hogere onderwijs** belichten. Het *EURYDICE-netwerk* is het belangrijkste instrument voor uitwisseling van informatie op onderwijsgebied in de EG. De eerste doelgroep zijn nationale en EG-beleidsmakers maar daarnaast zijn er publikaties voor het grote publiek in het algemeen en de leerkrachten in het bijzonder.

Studiefinanciering voor studenten hogere onderwijs in de EG geeft per land informatie over inschrijvingsgelden, vormen en voorwaarden van **studiefinanciering** enz.

Toegang tot het hogere onderwijs in de EG schetst per land de **toegangsvoorwaarden** tot het hogere onderwijs: toegangsvereisten, numerus clausus, inschrijvingsvoorwaarden enz. Daarnaast leest u meer over erkenning van buitenlandse kwalificaties en studieperiodes, kennis van de onderwijstaal en verblijven in het buitenland.

Beide publikaties zijn gratis beschikbaar in een Franse, Engelse en Duitse versie. U vraagt ze best aan met een gele briefkaart bij de *Europese EURYDICE-eenheid* - M. Carthé - Aarlenstraat 15 - 1040 Brussel, met vermelding van naam en adres, titel en gewenste taal en een korte omschrijving van de reden waarom u de publikatie aanvraagt.

Inlichtingen: Vlaamse EURYDICE-eenheid - Departement Onderwijs - Centrum voor Informatie en Documentatie - Wim François & Herman Deceuninck - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 87 54 & 02-219 82 74 - fax 02-219 77 73

ENGELSE LES **s**

Language teaching and learning bestaat uit twaalf televisielessen en een handboek. Het project is bedoeld om uw rol als leraar Engels te perfectioneren. De lessen gaan over instructies geven, omgaan met fouten enz. Het boek geeft meer achtergrondinformatie en werkbladen. Videos (2 x 76 minuten) en boek kosten samen 4975 fr. (+ 75 fr. verzendingskosten).

British Council - Jozef II-straat 30 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

abs-SYSTEEM

Bij elke tip in het katern vindt u een letter: **a**, **b** of **s**. Dat verwijst naar de specifieke doelgroep van het idee. **a** staat voor algemeen, **b** voor basis-onderwijs en **s** voor secundair en hoger onderwijs. Zo vindt u snel uw weg in het grote aanbod.

• DE SAMEN: TOT 20/5

Het *Museum voor Blinden* toont ons de Samen uit Fennoscandia. Wij kennen hen natuurlijk beter als de Lappen uit Lapland. Alle voorwerpen komen uit de eigen collecties en zijn zó geselecteerd dat bezoekers ze **met de vingers kunnen «lezen»**. Zienzen zijn even welkom maar mogen de voorwerpen niét aanraken. De tentoonstelling is trouwens uniek: de laatste tentoonstelling over de Samen dateert uit 1937 in Stockholm.

ZEKER ZIEN.

De toegang is gratis en geleidehonden zijn toegelaten. Rondleidingen zijn gratis voor blinden en slechtzienden, andere klasgroepen betalen 700 fr. voor maximum 15 leerlingen.

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Museum voor Blinden - Jubelpark 10 (ingang Nervierslaan) - 1040 Brussel - ☎ 02-741 72 14

• LES XX/LA LIBRE ESTHÉTIQUE - HONDERD JAAR LATER: TOT 27/2

Honderd jaar geleden was Brussel synoniem voor *avant garde*, een bruisende smeltkroes van ideeën waartoe vele buitenlandse kunstenaars bijdroegen. Het eeuwfeest wordt gevierd met een tentoonstelling van meer dan 200 werken uit de eigen collectie van het museum.

De toegangsprijs bedraagt 80 fr. per leerling. Een rondleiding kost 2000 fr. voor een groep van maximum 20 leerlingen.

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België - Museum voor Oude Kunst - Regentschapsstraat 3 - 1000 Brussel - ☎ 02-508 34 50

• OP ZOEK NAAR DE SCHAT

Het *Legermuseum* stelt op een originele manier de **militaire geschiedenis** van Riddertijd tot heden voor. De leerlingen krijgen eerst een geleid bezoek aan een gedeelte van de collectie. Dan krijgen ze een **speelboekje**. De vragen hierin leiden hen van zaal tot zaal en uiteindelijk ontdekken ze «een schat». Er zijn twee leeftijdsgroepen: 6-8 jaar en 9-12 jaar. Het bezoek duurt anderhalf uur en kost 1500 fr. voor een groep van maximum 15 leerlingen.

U kunt het museum ook op eigen houtje ontdekken. De

a

toegang is trouwens gratis. Een aantrekkelijke formule is een vrij bezoek aan het museum, met een **speciaal boekje** voor kinderen van 6 tot 12 jaar.. Dit boekje kost 50 fr. en geeft uitleg over middeleeuwse krijgskunst, het Franse keizerrijk en het ontstaan van het Belgisch leger. Om het leuk te houden bevat het boekje ook raadsels, gemakkelijke vragen en tekeningen.

Koninklijk Museum van het Leger en van de Krijgsgeschiedenis - Educatieve Dienst - Jubelpark 3 - 1040 Brussel - ☎ 02-733 44 93

• BRUXELLA 1238

De grote glazen ramen in het voetpad naast het Brusselse Beursgebouw blijken een **nieuw ondergronds museum** te «verbergen»: *Bruxella 1238*. Daar vonden onderzoekers immers een stuk wal van het castellum, een versterking om de stad en -na veel gepeuter- het koor van een kerk, een kloostergang en een kloostertuin uit 1238 met twaalf goedbewaarde skeletten van paters minderbroeders.

De toegang bedraagt 80 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 850 fr. voor een groep van maximum 20 leerlingen.

Inlichtingen: Toeristische Dienst van de Stad Brussel - Stadhuis - Grote Markt - 1000 Brussel - ☎ 02-513 89 40

• SAMURAI: TOT 27/2

De bekende Japanse Toren is momenteel het decor van een grote tentoonstelling over **Japanse wapens en wapenrustingen**. De oudste en meest begeerde voorwerpen bleven in Japan, maar na het verdwijnen van de Samurai als krijgersklasse (1876) kwamen veel opmerkelijke voorwerpen in het buitenland terecht. De eigen collectie van het museum is zo uitgebreid dat ze in twee delen wordt getoond. Deel 2 is nu te bekijken.

De toegang bedraagt 80 fr. per leerling. Een geleid bezoek kost 1800 fr. voor een groep van maximum 20 leerlingen.

Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis - Japanse Toren - Van Praetlaan 44 - 1020 Brussel - ☎ 02-268 16 08 - voor rondleidingen: Educatieve Dienst - ☎ 02-741 72 14

NIEUWS IN KITS

Kits is een **krant voor kinderen** van 10 tot 14 jaar. De krant wil een «venster op de wereld zijn en de jongeren via een eenvoudige, correcte en frisse taal nauwer bij het wereldgebeuren betrekken». *Kits* wil een volwaardige bron van actuele informatie bieden. Elk onderwerp moet op zich nieuwswaarde hebben én moet de kinderen kunnen aanspreken. *Kits* verschijnt tweewekelijks en kost 32 fr. in de krantenwinkel. Een schoolabonnement (minimum twee abonnementen op één adres) kost 500 fr. voor een heel schooljaar.

Van dezelfde uitgever is er ook nog *Klap* (een maandelijks nieuwsmagazine voor kinderen van 8 tot 10 jaar, 440 fr. voor een schoolabonnement), *Knuffel* (idem voor kinderen van 6 tot 8 jaar, 630 fr.) en *Kadoze* (een maandelijks tijdschrift voor kleuters, 580 fr.). U kunt van elke uitgave een proefnummer vragen.

Bij elke uitgave hoort ook een **handleiding** voor de leerkracht.

De Eenhoorn Educatief - Vlasstraat 17 - 8710 Wielsbeke - ☎ 056-60 54 60

a

ENERGIE SPAREN

Gratis lespakketten van de *Brusselse Raad voor het Leefmilieu* (BRAL) laten leerlingen van 10 tot 15 jaar kennismaken met rationeel energiegebruik. Enerzijds is er een **educatieve lesmap** die de leerkracht kan gebruiken in de lessen fysica, biologie, Nederlands, maatschappijleer enz. De map is beschikbaar in twee (tweetalige) versies: voor 10-12-jarigen en voor 13-15-jarigen. Daarnaast is er het **ganzenbordspel** *Wat is Watt?* dat u in klasverband kunt spelen en de leerlingen speelt in contact brengt met energievragen.

Het project is ontwikkeld door het *Centrum Informatieve Spelen* uit Leuven. Het aanbod is momenteel enkel geldig voor de scholen van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In de toekomst zal het project waarschijnlijk worden uitgebreid naar heel Vlaanderen. Het ganzenbordspel zelf zal op dat moment ook te koop worden aangeboden.

BRAL - Vandendriesschelaan 11 - 1150 Brussel - ☎ 02-771 65 29 / Centrum Informatieve Spelen - Naamsesteenweg 164 - 3001 Leuven - ☎ 016-22 25 17

a

OLYMPIADES

Hebt u in uw klas leerlingen die sterk zijn in chemie, fysica of biologie? Stimuleer hen dan om mee te doen aan één van de *Vlaamse Olympiades voor Natuurwetenschappen*. Meedoen is ook daar belangrijker dan winnen. Uiterste inschrijvingsdatum is 12 januari.

De eerste ronde wordt gespeeld op 9 februari (chemie), 23 februari (fysica) en 9 maart (biologie). Wie daar het Olympisch minimum haalt kan in de paasvakantie (5 tot 8 april) deelnemen aan een wetenschapskamp in Diepenbeek. De eindronde vindt plaats op 30 april. De twee best geklasseerden per Olympiade kunnen vervolgens begin juli deelnemen aan de Internationale Olympiades: twee dagen competitie en acht dagen internationale contacten, verbodering en toerisme. Die vinden plaats in Bulgarije (biologie), Noorwegen (chemie) en China (fysica).

Limburgs Universitair Centrum - Linda Bradt - Universitaire Campus - Gebouw D - 3590 Diepenbeek - ☎ 011-26 81 71

DOE ZE LEZEN

Kant en klare werkmappen moeten de leerlingen stimuleren tot lezen en de behandelde onderwerpen bespreekbaar maken. De mappen sluiten aan op bestaande kinderboeken en geven veel tips om in uw klas op een creatieve manier rond boeken te werken. Daarnaast krijgt u kopieerbare invulbladen, taalactiviteiten, losse spelletjes, toneel, muzikale activiteiten, manuele expressie en beweging. De reeks *Werkboekjes voor het Basisonderwijs* is samengesteld door een team van onderwijzers in opdracht van *Dauidsfonds/Infodok* en het *Centrum voor Informatieve Spelen/Onderwijsdienst*.

De reeks bestaat momenteel al uit zeven delen. Twee voor de kleuterschool (twee prentenboeken van *Babette Cole*), twee voor de eerste graad (*Ludwien Veranneman* en *Detty Verreydt*), één voor de tweede graad (*Marc de Bel*) en één voor de derde graad (*Marc de Bel*). De prijs bedraagt 99 fr. per deel. *Dauidsfonds/Infodok - Brabançonnestraat 95A - 3000 Leuven - ☎ 016-22 87 44*

OP WERELDREIS

In januari leven met de nomaden, in maart boeddhist worden, in mei huwen bij de Maya-indianen en in oktober het regenwoud redden. Is dat moeilijk? Niet als u zich de *NCOS-kalender* en de bijhorende *Wereldreisbrieven* aanschaf.

Het *Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking* maakt elk jaar een nieuwe kalender: u vindt er **elke maand een ander thema** in tekst en beeld. Voor elke graad van de basisschool is er daarenboven nog een maandelijks *Wereldreisbrief*. Deze handige reisgids geeft **suggesties voor mondiale vorming**: achtergrondinformatie voor de leerkracht, besprekingen van kinderboeken, nieuws over interessante initiatieven enz. U betaalt 200 fr. voor een jaargang van 10 nummers. De kalender zelf kost 450 fr. *NCOS - Vlasfabriekstraat 11 - 1060 Brussel - ☎ 02-539 26 20*

BOEKEN IN DE KLAS

Spelen met prentenboeken en vertellen van verhalen kunt u leren. Het is alvast de titel van een vormingsprogramma over het klassikaal gebruik van lectuur voor kinderen. Andere programma's zijn *Werken met kinderboeken in de klas*, *Werken met poëzie bij kinderen* en *Creatief schrijven met*

kinderen. In deze cursussen krijgt u werkvormen en methodes aangereikt én tegelijk wordt u warm gemaakt om uw leerlingen tot lezen aan te zetten. U kunt deze programma's laten aanpassen aan uw eigen, concrete vragen én aan uw eigen tijdschema (avond, zaterdag, woensdag, tijdens de schooluren...).

Stichting-Lodewijk de Raet - Erik Vanhee - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11

UNITED WORLD COLLEGES

Elk jaar krijgen een aantal Belgische jongeren de kans om de laatste twee jaren secundair onderwijs te voltooien aan een *United World College*. Naast de gewone vakken besteden deze scholen ruim aandacht aan persoonlijk werk en actief engagement in allerhande activiteiten. Twee namiddagen zijn bijvoorbeeld gereserveerd voor «services» (redding op zee of in de bergen, sociaal werk met gehandicapten enz.). Na twee jaar behalen de leerlingen het *Internationaal Baccalaureaat* dat ook in ons land toegang geeft tot het hoger onderwijs. De kandidaten worden gekozen op basis van maturiteit, verdraagzaamheid, academisch niveau, motivatie enz. De verkozenen krijgen een studiebeurs aangepast aan hun behoefte.

Belgische kandidaten kunnen naar vier Colleges: Zuid-Wales, Vancouver (Canada), New Mexico (USA) of Duino (Italië). De uiterste inschrijvingsdatum is 31 december.

Koning Boudewijnstichting - Fonds United World Colleges - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40

KLASSE SERVICE

• STRAFFEN

Theo Flebus wil een boek schrijven over (alternatieve) straffen in het onderwijs. Daarvoor doet hij een beroep op al zijn collega's leerkrachten om hem hun manier van straffen mee te delen. Hij is vooral op zoek naar originele, zelf bedachte straffen, naar «aardige» uitspraken, anecdotes, bloopers enz.

Theo Flebus - Vertjenstraat 8 - 3945 Ham - ☎ 013-67 18 13

• LERAARS RUILEN HUIZEN

Naar verhouding gaan leerkrachten heel veel op vakantie via een huisruilformule. U ruilt dan huis, inboedel, levensstijl, speelgoed enz. en blijft weg van de traditionele platgetreden paden van de gewone toerist. Wie zich aanmeldt vóór 8 februari wordt opgenomen in het huisruilboek dat einde maart verschijnt.

Taxistop - Dienst Huisruil - Onderbergen 51 - 9000 Gent - ☎ 09-223 23 10

• PARTNERSCHOLEN GEZOCHT

Een Schotse basisschool is druk op zoek naar Europese partnerscholen.

Keir Hardie Memorial Primary School - Brannock Road - Newarthill - Motherwell - ML1 5DU Scotland

• EEN DUITSER IN ANTWERPEN

Manfred Braam was leraar Nederlands in Duitsland. Nu is hij de vakconsulent Duits als vreemde taal voor Vlaanderen. Hij wil scholen en leerkrachten helpen om de belangstelling voor de Duitse taal en cultuur te bevorderen. Hij wordt daarbij gesteund door het project *Duits als vreemde taal* van de UIA.

Manfred Braam, Oberstudienrat - UIA - Universiteitsplein 1 - Gebouw D - 2610 Antwerpen - ☎ 03-820 29 71 (dinsdag- en woensdagvoormiddag)

TOTAALBEURS

De eerste Belgische **totaalbeurs voor het onderwijs** heet *Educa+*. De beurs geeft een overzicht van leerpakketten, informatica, recreatiemogelijkheden, meubilair, sportinfrastructuur enz. voor alle niveaus en alle netten. Het randprogramma -samen met het *Departement Onderwijs-* biedt lezingen over basiseducatie, multimediaal leren, verkeerseducatie, technologische opvoeding enz.

De beurs vindt plaats op 12, 13 en 14 januari. De officiële toegangsprijs is 200 fr. In het volgend nummer van *KLASSE* vindt u meer informatie én een gratis toegangsticket. *Educa+ - p.a. Flanders Expo - Maaltekouter 1 - 9051 Gent (Sint-Denijs-Westrem) - ☎ 09-241 92 11*

ALGEMEEN

• KEN UW RECHTEN

Alweer de achtste editie van het *Onderwijszakboekje*: u vindt er de meest recente informatie over weddeverhogingen, vervroegd deeltijds pensioen, politiek verlof, ziekteverlof, cumulatie enz. Wie zich ook abonneert op de volgende editie krijgt tussentijds een gratis nieuwsbrief toegestuurd én een prijsreductie.

Onderwijszakboekje - Guy Janssens & Johan Heyvaert - Kluwer Editorial - Excelsiorlaan 18 - 1930 Zaventem - ☎ 02-719 16 42 - 987 fr. voor abonnees; 1146 fr. voor niet-abonnees

• REIZENDE ANIMATIE

De nieuwe *Kinderanimatiegids* geeft vijftientig tips om een leuke namiddag op school te organiseren: clowns en schminkers, theatergezelschappen, buiksprekers enz. Compleet met alle praktische informatie.

Kinderanimatiegids - Centrum Informatieve Spelen/vzw Onderwijs-service - Naamsesteenweg 164 - 3001 Leuven - ☎ 016-22 25 17 - 60 blz. - 65 fr.

• FEDERALE STAAT

Alle wetten over de nieuwe federale staatsstructuur van België vindt u in één handige brochure. U krijgt er ook aanvullende commentaar en verwijzingen naar de wetshistoriek.

De wetten betreffende de federale staatsstructuur - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Departement Coördinatie - Dienst Juridische Studiedies - Boudewijnlaan 30 - 1210 Brussel - ☎ 02-507 57 24 - 255 blz. - 480 fr.

• KWALITEITSVERBETERING

Steeds meer scholen streven naar kwaliteitsverbetering via **kleinschalige projecten**. Dit boek schetst zeven recente (Nederlandse) projecten die het hele onderwijsveld overspannen. Samen bieden ze een mooi voorbeeld van hoe ook u kunt tewerk gaan.

De proef op de som. Kwaliteitsverbeteringsprojecten in pedagogische werkvelden - A.F.D. van Veen & C.M. van Rijswijk (red.) - Garant Uitgevers - ☎ 016-25 31 31 - 176 blz. - 595 fr.

BASISONDERWIJS

• COLLEGALE CONSULTATIE

Een praktisch werkboekje om elkaar te helpen («collegiale consultatie») in verbetering van het eigen onderwijs. Voor leerkrachten en begeleiders die er samen werk van willen maken.

Kijk op eigen kunnen - Drs. Henk Westerop - Christelijk Pedagogisch Studiecentrum - Postbus 30 - 3870 CA Hoevelaken - Nederland - ☎ 00-31-3495-41206 - 90 blz.

• PROBLEEMGEDRAG

Voor het eerst wordt op deze schaal gerapporteerd over gedrags- en emotionele problemen van kinderen van 3 tot 12 jaar. Ook

a

school- en leerproblemen komen daarbij aan bod. Dit boek is een aanvulling op en een uitdieping van het eerste deel van het onderzoeksrapport (in '91 gepubliceerd), dat probleemgedrag beschreef voor 6 tot 12-jarigen.

Gedrags- en emotionele problemen bij kinderen - Deel 2 - W. Hellinckx, A. De Munter & H. Grietens (red.) - Garant Uitgevers - ☎ 016-25 31 31 - 243 blz. - 980 fr.

• SPELEN IS LEREN

Ieder kind speelt, elke volwassene heeft vroeger gespeeld en tóch is spelen géén vanzelfsprekende zaak. Dit boek gaat op zoek naar de betekenis van het spel in de ontwikkeling van het kind. Het is dan ook een bron van inspiratie voor alle leerkrachten basisonderwijs.

Spel werkt - Odra Buijs (red.) - Uitg. Phaedon/Centrum Spelmethodiek HMN Utrecht - Postbus 85055 - 3508 AB Utrecht - Nederland - ☎ 00-31-30-585 299 - 112 blz. - ± 550 fr.

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

S

• DE JAARLIJKSE HECATOMBE

Elk jaar opnieuw sneuvelt ruim de helft van de eerstejaarsstudenten hoger onderwijs: de jaarlijkse hecatombe (slachting) te wijten aan de ongeschiktheid van (te) veel studenten én aan een gebrekkige didactiek in het hoger onderwijs. Dit boek wil realistische alternatieven aanreiken om de instroom van eerstejaars kwalitatief te verbeteren én om een vernieuwde didactiek aan te bieden.

Van secundair naar hoger onderwijs - Is er een einde aan die jaarlijkse hecatombe? - Contactgroep Academisch Onderwijs - Garant Uitgevers - ☎ 016-25 31 31 - 153 blz. - 595 fr.

• SCHAAPJES ZONDER HERDER

De auteur kwam als kleuter naar België, kampte met heel wat taal- en andere problemen en belandde op de straat. Op 15-jarige leeftijd begon hij aan zijn autobiografie. *Evelyne Schoeters* heeft de ruwe (Franse) tekst bijgeschaafd en een pedagogisch-didactisch luik toegevoegd. Het boek is bedoeld voor de lessen Frans derde graad. Het is een uitnodiging tot reflectie en discussie over de problemen van migranten in België.

Moutons sans berger. Une histoire vraie - Muharrem Türköz & Evelyne Schoeters - Uitgeverij De Sikkal - ☎ 03-309 13 30 - 102 blz. - 280 fr.

• DE KNOOP VAN GORDIANUS

Gordianus is een privé-detective. Niks abnormaals, behalve dat hij leeft in het Rome van 80-70 voor Christus. *Steven Saylor* schrijft spannende detectiveromans. Niks abnormaals, behalve dat ze ook een bijzonder levendig beeld geven van het dagelijks leven in het Rome van *Cicero*, *Spartacus*, *Sulla* enz. Geschiedenis kan inderdaad ook spannend zijn.

Romeins bloed/Dood van een slavendrijver - Steven Saylor - De Boekerij/Standaard Uitgeverij - ☎ 03-239 59 00 - 356 en 281 blz. - 2 x 595 fr.

b

NAAR HET ZIEKENHUIS

Hoe praat je met kinderen over een ziekenhuisopname? Er is nu een pakket dat u daarbij kan helpen. De brochure *Naar het ziekenhuis? Praat erover!* (20 fr.) geeft ouders en leerkrachten tips om kinderen door zo'n moeilijke periode te helpen of om in de klas dit thema aan te snijden. Er is daarnaast een reeks van drie posters (10 fr. per stuk) en een kwartetspel (50 fr.) om spelenderwijs over dit onderwerp te spreken. Ten slotte is er nog een tentoonstellingsstand die u gratis kunt uitlenen voor info-avonden, opendeurdagen enz.

Kristelijk Ziekenfonds Sint-Michielsbond - Dienst GVO - Poincarélaan 78 - 1070 Brussel - ☎ 02-525 86 43

GRATIS KOGELLAGERS

Drie **didactische posters** tonen de belangrijkste types lagers, de toleranties, de passingen, de methodes en het gereedschap voor de montage en demontage van lagers. De posters meten 70 x 100 cm, zijn geplastificeerd en u krijgt gratis één set per school. U kunt ze bijvoorbeeld in het praktijklokaal mechanica ophangen.

Er is ook een **nieuwe publikatie**. Het *Handboek voor lageronderhoud* (333 blz.) behandelt alle problemen bij montage, onderhoud, controle en lagerschade. Ook van dit boek kan elke school één gratis exemplaar bestellen.

SKF Belgium - Dienst Produkt Marketing - Bazellaan 3 - 1140 Brussel - ☎ 02-729 66 11

S

WERK OP VIDEO **S**

Werknemers in beeld is een reeks videoprogramma's die telkens een actueel thema uit de **werknemerswereld** uitdiepen. Elk programma duurt 15 à 20 minuten. Interessante thema's zijn bijvoorbeeld: jobstudenten, weer naar school, Europa, integratie van gehandicapten en studentenarbeid. U kunt deze programma's gratis uitlenen of ook aankopen (1500 fr. VHS en 2000 fr. U-Matic). Alle programma's worden voorgesteld in een **gratis losbladige brochure**.

ACV-Informatief - Wetstraat 121 - 1040 Brussel - ☎ 02-237 35 37

ENQUÊTE **a**

Jongeren en racisme is een wel zeer actueel thema: boekenreeksen, tentoonstellingen enz. willen jongeren op het probleem van het racisme wijzen. Voor het eerst is er nu ook een grootscheepse enquête die speciaal de jongeren van 10 tot 14 jaar wil bereiken. Ze bestaat uit een reeks meerkeuzevragen, een aantal rechtstreekse vragen, een woordenassociatie en enkele losse, speelse opdrachten. De jongeren worden daarnaast aangespoord om hun ervaringen in verhaalvorm neer te schrijven.

U kunt een exemplaar van deze enquête bestellen, kopiëren en onder uw leerlingen verspreiden. Zo hoopt de vzw *Pigmalion* zoveel mogelijk Vlaamse jongeren te bereiken. vzw *Pigmalion* - Stationsstraat 33 - 9700 Oudenaarde - ☎ 055-30 13 18

ACHTER DE SCHERMEN **a**

In januari en maart laat het *Kaaithheater* leerkrachten en studenten gratis kennismaken met de wereld van het **toneel**. Het **speciale activiteiten-pakket** omvat zeker een rondleiding achter de schermen van het Luna-theater en een dramaturgische inleiding bij de voorstellingen *Momentum* (21 januari) en *Philoktetes* (10 maart). Daarbij kan eventueel nog een gesprek komen met de regisseur of de acteurs of iemand die een bepaald aspect van de voorstelling belicht of... De concrete inhoud wordt bepaald als de voorstelling vaste vorm heeft gekregen.

Daarnaast zijn er nog steeds de **gratis dramatische inleidingen** bij elke voorstelling van het Kaaithheater. U kiest zelf of deze inleidingen in de school of in het theater plaatsvinden, tijdens de lesuren of erbuiten. U moet ze wel minstens drie weken voor de voorstelling aanvragen. Een gratis jaarprogramma ligt ter beschikking.

Kaaithheater - Agna Smisdom - Akenkaai 2 - 1210 Brussel - ☎ 02-218 58 58

LEREN SMAKEN **S**

Jongeren moeten «leren» drinken, zegt het *Forum voor verantwoord alcoholgebruik*. Daarom ook heeft het Forum een speciaal lespakket ontworpen om leerlingen van de tweede en derde graad te leren smaken herkennen. Het pakket is vakoverschrijdend opgevat. Het gaat eerst dieper in op **drankgebruik**: op basis van een vragenlijst, juist-onjuist-testen en groepsdiscussies formuleert de leerling een eigen mening over alcohol(gebruik). Daarna volgt een oefening in het **trainen van smaak en reuk**. De oefening test de waarnemingsdrempel voor zoet, zout, zuur en bitter. Het hele programma omvat ongeveer vier lesuren. Dit project is opgenomen in de *Dynamo2-catalogus*.

Het pakket bestaat uit een handleiding voor de leraar, methodologische werkbladen voor het eerste gedeelte, materiaal (bekers, glazen, lepeltjes enz.) voor het tweede gedeelte, een koffer met ingrediënten (voor 20 leerlingen) en evaluatieformulieren.

Op uw verzoek presenteert Forum dit pakket in een klas van uw school. Na afloop krijgt u een gratis exemplaar van het lespakket. U kunt ook een vormingsdag volgen om het pakket correct te gebruiken.

Belgische Federatie van Wijn en Gedistilleerd - Forum voor verantwoord alcoholgebruik - Livornostraat 13 bus 5 - 1050 Brussel - ☎ 02-539 36 64

VEILIG VRIJEN **S**

Elke donderdag, het hele schooljaar door, kunnen jongeren van 16 tot 21 jaar een studiedag volgen over **psychisch en fysiek veilig vrijen**. Op de studiedag wordt gewerkt aan een grotere relatiebekwaamheid van de jongeren. Het gaat niet alleen om het voorkomen van ongewenste zwangerschappen of seksueel overdraagbare aandoeningen, maar ook over jongens- en meisjesaalt enz. Het project is een gezamenlijk initiatief van het *Centrum Gezinsplanning en Seksuele Opvoeding* (CGSO) en het *Jongerenadviescentrum* (JAC).

U moet uw klas wel op voorhand inschrijven want er kan telkens maar één klas (zonder

hun leerkracht!) aan de slag in de lokalen van het JAC. Deelnemen kost 2000 fr. per klasgroep.

CGSO - Centrum voor Levens- en Gezinsvragen - Katia Van De Velde - K. Elisabethlaan 92 - 8000 Brugge - ☎ 050-33 69 70

WEDSTRIJDEN

• SAMEN IN EUROPA **a**

Samen leven in Europa is het grote thema van de *41ste Wedstrijd van de Europese Dag van de Scholen 1993-1994*. Elke school mag per leeftijdscategorie maximum twee schriftelijke en/of twee artistieke werken indienen. De leerlingen nemen individueel deel of in groepjes van maximum drie. De deelthema's voor de **schriftelijke werken** zijn *Leven op school!* (10-13 jaar), *Wat kan het ontdekken van «de anderen» ons leren?* (14-16 jaar) en *Hoe omgaan met de rijkdom van de verscheidenheid?* (17-21 jaar). In de categorie **artistieke werken** (maximum 90 x 120 cm) zijn meerdere technieken mogelijk: pastel, schilderwerk, platte montages, collages enz. Dezelfde leeftijdscategorieën gelden ook hier. De deelnemers geven hun werk een eigen titel en voegen er een korte commentaar (zes regels) bij.

De werken worden uiterlijk op **15 februari** ingediend bij het *Centrum voor Informatie en Documentatie - Europese Dag van de Scholen - Koningsstraat 71 - 1000 Brussel*. De beste werken worden bekroond met een diploma, boeken en reisbeurzen naar landen van de EG en de Raad van Europa.

Inlichtingen en inschrijvingsformulieren: Frans Van den Bergh - Korte Vianenstraat 4/12 - 2300 Turnhout - ☎ 014-41 38 07

• CREATIEF IN EUROPA **S**

Eurocreativiteit - voorbij de grenzen daagt u uit om een **uitwisseling** te organiseren met een school uit een ander Europees land. U werkt een project uit dat uw leerlingen in contact brengt met zowel het schoolgebeuren als de leefomgeving van uw partnerschool. U dient uw aanvraag in vóór 15 januari. Voor 31 januari selecteert de jury 25 projecten, maximum één per school (u mag wél meer projecten indienen). Tussen 1 februari en 1 augustus moet u dit project uitvoeren. Elk geselecteerd project ontvangt een beurs van 50.000 fr.

Koning Boudewijnstichting - Brederodestraat 21 - 1000 Brussel - ☎ 02-511 18 40

• BIOLOGEN AAN HET WERK **S**

De *Prijs voor Biologie J. Kets 1994* stimuleert de leerlingen van het zesde jaar secundair om zelf biologisch onderzoek te doen. De keuze van het onderwerp is volledig vrij. De leerlingen mogen individueel deelnemen of in groepjes van maximum drie. De jury hecht niet zo zeer belang aan boekenwijsheid, dan wel aan de wetenschappelijke werkmethoden, de literatuurverwerking, de wijze waarop wordt verslag gegeven én het enthousiasme voor het onderwerp. Er is een prijs van 25.000 fr. voor elke taalrol van het officieel en het vrij onderwijs. Het eindresultaat moet in twee exemplaren ingezonden worden, uiterlijk op 15 april. *Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde - F. Schrevels - K. Astridplein 26 - 2000 Antwerpen - ☎ 03-231 16 40* of *F. Van Esch, inspecteur - Ambroossteenweg 144 - 1981 Zemst-Hofstade*

CURSUSSEN EN STUDIEDAGEN

ALGEMEEN

• OMGAAN MET RACISME

Vanuit concrete situaties gewelddoos leren omgaan met racisme en conflicten. Op 13 en 20/1 in Leuven of op 26/1, 2 & 9/2 in Eeklo.

De Vuurbloem - Rapaertstraat 39 - 8310 Assebroek (Brugge) - ☎ 050-37 10 17

ZEKER DOEN.

BASISONDERWIJS

• EINDTERMEN SOCIALE VAARDIGHEDEN

Hoe krijg ik beter zicht op de vakoverschrijdende sociale vaardigheden? Via welke trainingsmethodieken kan ik het algemeen sociaal gedrag tot ont-plooiing brengen? Hoe ga ik concreet te werk? Driedaags seminarie voor leerkrachten en directies kleuter- en lager onderwijs.

Relatie-Studio - Voskenslaan 167 9000 Gent - ☎ 09-220 70 00

• GEWELDDOZE OPVOEDING

IN DE LAGERE SCHOOL
Studiedag op 22/1 in Hasselt over gewelddoos omgaan met agressie in uzelf en in de klas.

De Vuurbloem - Rapaertstraat 39 - 8310 Assebroek (Brugge) - ☎ 050-37 10 17

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• DUIJS (1)

Een reeks studiedagen voor leerkrachten Duits (i.s.m. de Belgische Vereniging voor Leerkrachten Duits) in Brussel (29/1), Leuven (9/2), Luik (15/3), Brussel (27/3) en Namen (20/4).

Goethe-Institut - Belliardstraat 58 - 1040 Brussel - ☎ 02-230 39 70

• DUIJS (2)

Texteinsatz im Unterricht anhand von Beispielen is het thema van een studiedag voor leerkrachten Duits op 1/3 (inschrijven voor 24/1).
VUBrussel - Instituut voor Taalonderwijs - M. Lutjeharms - Pleinlaan 2 - 1050 Brussel - ☎ 02-641 26 07

NATUURLEERPADEN

U kunt gratis geleide wandelingen maken langs verschillende Wase natuurleerpaden. De namen zelf nodigen al uit tot een bezoek: Stadspark (Sint-Niklaas), De Bolakkers (Nieuwkerken), Den Bezekoek (Belsele), De Ster (Sint-Niklaas) en De Fondatie (Sinaai). Voor de eerste drie is er een brochure beschikbaar (50 fr.) en er is ook een boekje over de kruidentuin van De Ster (100 fr.).

U kunt ook themawandelingen aanvragen voor uw klas: bladkenmerken, bomen en struiken, bestuiving en bevruchting, zaadverspreiding enz.

Ten slotte is er een aangepaste videofilm ter inleiding of afsluiting van uw bezoek en kunnen uw leerlingen met een tiental microscopen de wereld van het kleine ontdekken.

Natuurcentrum Walburg - Walburgstraat 37 - 9100 Sint-Niklaas - ☎ 03-766 00 55

KLASSE-MENT

Een spelletje in KLASSE? Dat moet kunnen. De winnaar krijgt een boekenbon ter waarde

• ENGELS

In een reeks seminaries kunt u kennismaken met de nieuwste materialen en methoden voor Engels als vreemde taal: *Teaching business English* (31/1 en 1/2); *Teaching grammar* (3/2), *Error correction and exploiting errors* (9 en 10/2) en *Developing listening skills* (23/2).

British Council - Jozef II straat 30 - 1040 Brussel - ☎ 02-219 36 00

CONGRESSEN EN SYMPOSIA

ALGEMEEN

• MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE VAN AMBULANTE REVALIDATIE
Congres op 22/1 in Wilrijk (UIAntwerpen).

Stichting Integratie Gehandicapten - Lange Violettestraat 147 - 9000 Gent - ☎ 09-225 10 74

SECUNDAIR EN HOGER ONDERWIJS

• AIDSPREVENTIE EN -VOORLICHTING AAN SCHOLIEREN EN JONGEREN

De Centra voor Geboortenregeling en Seksuele Opvoeding (CGSO) presenteren een **nieuw preventieprogramma** voor jongeren van 16 tot 21 jaar. Op 19/1 in Oostmalle.
Federatie CGSO - K. Albertlaan 167 - 9000 Gent - ☎ 09-221 07 22

• S.I.D.-IN LIMBURG

Alle Limburgse laatstejaars kunnen in Genk klassikaal kennismaken met het hoger onderwijs op de vijfde Studie Informatiedagen (25, 26, en 27/1).

S.I.D.-in Limburg - Vrij PMS II - Dirikenlaan 4 - 3700 Tongeren - ☎ 012-23 43 65

• SIBA IN ANTWERPEN

Laatstejaars secundair onderwijs kunnen kennismaken met het ho-

ger onderwijs op de elfde Studie-Infobeurs-Antwerpen (20, 21 en 22/1).

PMSSIBA - Dorpsbeekstraat 104 - 2040 Berendrecht - ☎ 03-568 79 31

• GESPREKSDAGEN IN BRUSSEL

Laatstejaars secundair onderwijs kunnen kennismaken met het Brusselse hoger onderwijs op de tiende Gespreksdagen Katholiek Hoger Onderwijs Brussel (20, 21 en 22/1).

KOCB - Ninoofsesteenweg 339 - 1080 Brussel - ☎ 02-411 13 73

van 2000 fr., geschonken door de Standaard Boekhandel. Vermeld naam, adres, telefoonnummer én eventueel uw functie in het onderwijs.

Winnaar opgave 2: *Miet Fournier* uit Overijse.

Oplossing opgave 3: Als u de gegeven woorden vervangt door een synoniem krijgt u volgende optelling: aard + rijk + s + kunde = aardrijkskunde. De naam van de winnaar maken we volgende maand bekend.

Opgave 4: De oplossing van volgende droedel geeft lijn aan uw handelen.

wijs

richt

g

We verwachten uw antwoord ten laatste op 24 december. De juiste oplossing én een nieuwe opgave vindt u in het volgende nummer van KLASSE.

Klasse(ment) - Koningsstraat 138, 8ste verdieping - 1000 Brussel

Standaard
Boekhandel

ROKEN OP SCHOOL

Veel lokale raden en pedagogische colleges raken er niet uit: mag er nu gerookt worden op school of niet? In sommige scholen mag het niet, in andere alleen in de leraarskamer en in nog andere mogen zelfs de oudste leerlingen meeroken. Is deze zaak dan niet wettelijk gereguleerd?

Er zijn twee koninklijke besluiten die deze materie regelen. Het KB van 15 mei 1990 (Belgisch Staatsblad 13 juni 90) verbiedt het roken in bepaalde openbare plaatsen. De school is ook zo'n plaats en er mag dus niet worden gerookt. Tenzij...de inrichtende macht het anders bepaalt. Die heeft immers het recht om duidelijk begrensde ruimten in te richten voor rokers. Die ruimten moeten duidelijk gesitueerd zijn, de ongemakken voor niet-rokers minimaal houden en mogen niet meer dan de helft van de school beslaan.

Het KB van 31 maart 1993 (Belgisch Staatsblad 26 mei 93) geeft een aanvulling bij het Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming (ARAB) van 1946 en 1947. Het KB stelt dat de werkgever de noodzakelijke maatregelen moet treffen om het rookgedrag tijdens het werk en tijdens de rust- en etenstijden af te stemmen op de wederzijdse verwachtingen van de rokers en niet-rokers. Die maatregelen moeten gebaseerd zijn op wederzijdse verdraagzaamheid, respect voor de individuele vrijheid en hoffelijkheid. Deze reglementering is ook op de scholen van toepassing, met de inrichtende macht in de rol van de werkgever.

Geen van beide KB's legt een algemeen rookverbod op. De rol van de inrichtende macht blijft dus cruciaal. De situatie zal dan ook verschillen van school tot school: de ene school kan totaal rookvrij zijn (als de inrichtende macht beslist géén rookruimtes in te richten), de andere school kan voorzien in rooklokalen voor leraars en/of leerlingen. De lectuur van het schoolreglement is dus steeds aangegeven.

Bron: o.a. Vlaamse Raad, Vragen en Antwoorden, Vraag 209 van 9 juli 1993

DE LIJN

Het is soms moeilijk om het ministerie te bereiken. Tijdens de kantooruren staan wij immers meestal voor de klas. Is er

geen mogelijkheid om het ministerie buiten de kantooruren te bereiken?

Die mogelijkheid bestaat inderdaad. Het Centrum voor Onderwijsmedia beschikt namelijk over een zogeheten elektronisch prikbordstelsel of COM-lijn, die u 24 uur op 24 uur kunt gebruiken. Om met dit stelsel te werken moet u enkel beschikken over een telefoon en een computer met modem 1200 bps (V22) of 2400 bps (V22bis). Het nummer van de COM-lijn is 02-211 45 54.

De COM-lijn bezit de kenmerken van een Bulletin Board System (BBS). In het briefpostgebied kunt u berichten achterlaten. Informatie en mededelingen vindt u in het prikbordgebied. U kunt allerlei bestanden raadplegen in het documenten-gebied. Speciale interessegebieden zijn toegankelijk via zogenaamde forums. Zo zijn er forums voor basisonderwijs, wiskunde en wetenschappen, talen, techniek en Europese activiteiten. In zo'n forum kunt u in debat treden over actuele onderwijs thema's en informatie en bestanden uitwisselen.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot Erik Platteeuw - Centrum voor Onderwijsmedia - Koningsstraat 138 - ☎ 02-211 45 64 - fax 02-211 45 52

MUTATIE VAN SO NAAR HOKT

Ik ben licentiaat en vast benoemd in het secundair onderwijs. Ik zou echter ook wel willen lesgeven in het hoger onderwijs, bijvoorbeeld in het korte type. Kan ik dit via een mutatie-aanvraag?

Beide decreten over de rechtspositie van het onderwijspersoneel spreken over de mutatie. In het gemeenschapsonderwijs is de mutatie het toewijzen op uw

verzoek van een andere betrekking van het ambt waarin u vast benoemd bent in een andere instelling. In het gesubsidieerd onderwijs is de mutatie het toewijzen bij een andere inrichtende macht van een andere betrekking van het ambt waarin u vast benoemd bent in een andere instelling.

De mutatie is dus steeds een overgang van de ene betrekking naar de andere maar steeds in het ambt waarin u vast benoemd bent. Een ambt in het secundair onderwijs is niet hetzelfde als een ambt in het hoger onderwijs en dus kunt u ook niet muteren van secundair naar hoger onderwijs. U kunt momenteel enkel overstappen naar het hoger onderwijs via een aanwervingsprocedure.

Bron: Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht - april 93 - blz. 229

VERPLAATSINGSKOSTEN

Bij ons op school is er een discussie ontstaan over het al dan niet recht hebben op een vergoeding van onze verplaatsingskosten. Hoe is dit wettelijk geregeld?

Vanaf 1 september 1993 is er een nieuwe regeling voor de tegemoetkoming van de werkgevers in de onderwijssector in de vervoerkosten van hun personeelsleden. Als u gebruik maakt van het gemeenschappelijk openbaar vervoer om u dagelijks naar uw school te verplaatsen, krijgt u daarvoor een tegemoetkoming. Daarbij gelden dezelfde voorwaarden die de NMBS stelt aan de bedienden voor het bekomen van een sociaal abonnement. Het plafond van de bezoldigingsgrens van 900.000 fr. is daarbij echter niet van toepassing. Het bedrag van de tegemoetkoming verschilt naargelang van het vervoermiddel en wordt pas uitbetaald vanaf een minimale verplaatsingsafstand (3 of 5 km). Dit bedrag wordt uitbetaald op het einde van de maand of bij het verstrijken van de geldigheidsduur van het vervoerbewijs.

Bron: Onderwijszakboekje 1993-1994 - J. Heyvaert & G. Janssens - Kluwer Editorial - p. 209

Kranten op school

Van de laatstejaars in het secundair onderwijs lezen bijna de helft dagelijks een krant en 8 op de 10 doen dat minstens eenmaal per week. Eén op de 10 van de 18-jarigen zegt meer dan één krant te lezen. Maar wie alleen de strips op de laatste bladzijde bekijkt wordt ook als een krantelezer beschouwd. Dit criterium gebruikt althans Filip Vermeulen (KUL) in zijn licentiaatsverhandeling «Jeugd en Pers: onderzoek naar het leetuurgedrag van de Vlaamse Jeugd». Toch bevat zijn studie enkele opmerkelijke gegevens. In het beroeps-onderwijs zegt 76 % van de laatstejaars dat er in de lessen gebruik wordt gemaakt van de krant. In het technisch onderwijs is dat het geval voor 67 % en in het algemeen vormend secundair onderwijs voor 59 %.

Europees record

In de analyse die *The European* dit jaar van het onderwijs in Europa maakte springt België sterk in het oog. De scholingsgraad ligt het hoogst, de uitgaven zijn gemiddeld maar van het aantal zittenblijvers valt Europa achterover: bijna 20 % in de lagere school. In Denemarken, Griekenland en Engeland is zittenblijven onbestaande. Italië en Duitsland halen amper 1 %. Frankrijk, Spanje en Luxemburg komen aan 6 %. *The European* rekent voor dat het zittenblijven ons land elk jaar 12 miljard kost en dat het alleen kan teruggedrongen worden als de mentaliteit van de leraars drastisch verandert omdat zittenblijven «in België de traditionele techniek geworden is om leerlingen met leerproblemen aan te pakken.»

Kletskep

De leerkrachten van Groot-Brittannië laten massaal hun gezicht liften en hun haar transplanteren om hun gezicht voor de klas te redden. Een studie heeft uitgewezen dat het onderwijzend personeel de beste klant is van de plastische chirurgie. In het Nationaal Ziekenhuis voor Esthetische Chirurgie in Worcester wordt om de vijf dagen een lid van het lerarenkorps opgenomen. De wreedheden die leerkrachten moeten ondergaan omwille van uiterlijke onvolkomenheden drijven hen onder het mes.

Ze hopen door een operatie verlost te geraken van scheldnamen als «flapoor», «aardappelneus» of «kletskep».

Leraars willen ladder

Ruim drie kwart van de leraars in het basisonderwijs en twee derde van de leerkrachten in het secundair onderwijs zijn tevreden met hun beroep. Dat blijkt uit een onderzoek bij 2400 leerkrachten in Nederland. De tevredenheid wordt vooral bepaald door de intrinsieke beloning, de afwisseling en uitdaging in het werk. Meer dan de helft van de leerkrachten vindt het lesgeven «zó veelzijdig dat je steeds nieuwe mogelijkheden en uitdagingen ontdekt».

Jongere leerkrachten en vrouwen zijn iets tevredener dan oudere of mannelijke leerkrachten. De grote meerderheid

Mozart of house?

Tien minuten luisteren naar Mozart verbetert de intelligentie, het abstracte denken en het ruimtelijk voorstellingsvermogen. Dat blijkt uit een onderzoek van Amerikaanse wetenschappers aan de universiteit van Californië. De resultaten zijn gepubliceerd in het Britse blad «Nature».

Er waren twee testgroepen studenten: de ene kreeg vóór de intelligentietests tien minuten lang een pianoconcert van Mozart te horen, bij de anderen bleef het stil. De eerste groep haalde betere resultaten op de test maar het effect hield slechts een kwartier aan.

De verruimende werking van de muziek zou kunnen berusten op de complexiteit ervan, menen de onderzoekers. Zij willen hun experimenten nu uitbreiden naar andere muzieksoorten. Eenvoudig gestructureerde muziek zou, zo vermoeden zij, de geestelijke prestaties eerder doen afnemen dan toenemen. Hoe complex is house-muziek?

pleit wel voor een meer evenwichtige verdeling van het taakpakket. Dat zou elk jaar opnieuw moeten bekeken en verdeeld worden, rekening houdend met ieders wensen en taakbelasting.

Drie kwart van de leerkrachten is ook voorstander van invoering van een carrièreladder, waarbij leerkrachten kunnen opklimmen van beginnend naar junior tot senior, gekoppeld aan duidelijke promotie-eisen en honorering. Nu ervaren zij het beroep als een fuik waaruit geen ontsnappen mogelijk is. Meer beroepsperspectief kan daarin verandering brengen.

Drie c's

Clothes, CD's en cafés dat zijn de dingen die de huidige generatie jongeren tussen 16 en 18 interesseren. Dat blijkt uit een grootscheeps onderzoek door een internationaal reclamebureau bij 3000 jongeren in 20 Europese landen. Ze zijn vooral geïnteresseerd in consumeren en geld uitgeven. Daarbij zoeken ze zelf hun stijl wel uit. Ze amuseren zich met eigen combinaties van kleren en muziek. Mozart én U2, clavecimbel én techno. Reclame vinden ze amusant. Hun favoriete spotjes zijn Nike, Coke en Levi's. De slogan van Nike vat het best hun filosofietje samen: «just do it». Daarbij is geld uiteraard belangrijk. Een job moet dienen om snel geld te verdienen. Maar ze ervaren ook veel hulpeloosheid: er is niets meer te verwachten. Of met de woorden van U2: «I still haven't found what I'm looking for».

(Zelf)waardering

Als directie en leerkrachten daadwerkelijk geloven in de bekwaamheid van hun leerlingen dan hebben die leerlingen meer waardering voor zichzelf en ze ontwikkelen ook hogere leerverwachtingen. Dat blijkt o.a. uit onderzoek van W.K. Hoy (*Measuring organizational climate, 1991*). In zo'n positief schoolklimaat zorgen gerichte aanmoedigingstechnieken en aangepast onderricht ervoor dat die verwachtingen ook worden ingelost. Leerkrachten die sterker betrokken zijn bij hun onderwijstaak en hogere verwachtingen stellen in hun leerlingen slagen er vaker in die positieve houding op hun leerlingen over te brengen. En het omgekeerde blijkt ook waar.

Naarmate er in het basisonderwijs meer vrouwelijke leerkrachten op school zijn, ervaren jongens meer stress, sociale isolatie, studie- en schoolvervreemding. Voor meisjes maakt

STUDIE dat weinig verschil uit. In het secundair onderwijs is dat net het tegenovergestelde. Zo blijkt uit recent onderzoek in Vlaamse scholen. Waaraan ligt dat en wat zijn de gevolgen voor ons onderwijs?

Man of vrouw voor de klas?

Onderzoek over een vrij lange periode in het secundair onderwijs heeft al aangetoond dat meisjes voordeel hebben bij een niet-gemengde school, zowel voor hun studie als voor attitudes. Voor jongens maakt het niet zoveel verschil uit, al zouden zij lichtjes voordeel halen uit een gemengde school. Uit recent onderzoek van *prof. Brutsaert* (RUG) in zestig scholen blijkt nu voor de basisschool net het tegenovergestelde. Voor meisjes maakt het weinig verschil uit maar op jongens hebben gemengde basisscholen een negatief effect.

PROF. HERMAN BRUTSAERT: «Bepaald opmerkelijk is dat niet de aanwezigheid van meisjes voor de negatieve impact zorgt maar wel het overwicht van vrouwelijke leerkrachten in gemengde basisscholen. Dat heeft niets te maken met de manier waarop de onderwijzeressen door de jongens worden geëvalueerd. Integendeel. Maar blijkbaar voelen jongens zich op die leeftijd in een vervrouwelijkte omgeving niet in hun schik. Voor hen wordt er door vrouwen meer nadruk gelegd op gedweehed, conform gedrag, netheid, stilzitten enz. Vanuit het perspectief van de jongens verwezenlijken die eigenschappen het ideaalbeeld voor meisjes maar niet voor jongens. Zij missen mannelijke modellen. En dat zorgt voor spanningen.»

Geslacht van de school

Om het geslacht van de school te bepalen wordt in dit onderzoek dus niet alleen het geslacht van de leerlingen betrokken maar ook dat van de leerkrachten. En dat zorgt voor opmerkelijke vaststellingen. Leerlingen reageren zowel voor attitudes als lesgedragingen wel degelijk anders naargelang er een man of een vrouw voor de klas staat.

BRUTSAERT: «Mannelijke leerkrachten zouden meer denken en optreden in termen van seksereotypes. Vrouwen zijn dan weer geneigd het gedrag van leerlingen strenger te beoordelen maar geven, paradoxaal misschien, ook meer goedkeuringen. Voor de studieprestaties zou het geen verschil uitmaken. Nochtans bleek al eerder uit Vlaams onderzoek dat vrouwen meer de leerstofoverdracht centraal stellen en mannen meer de pedagogische motieven.»

Seksistisch

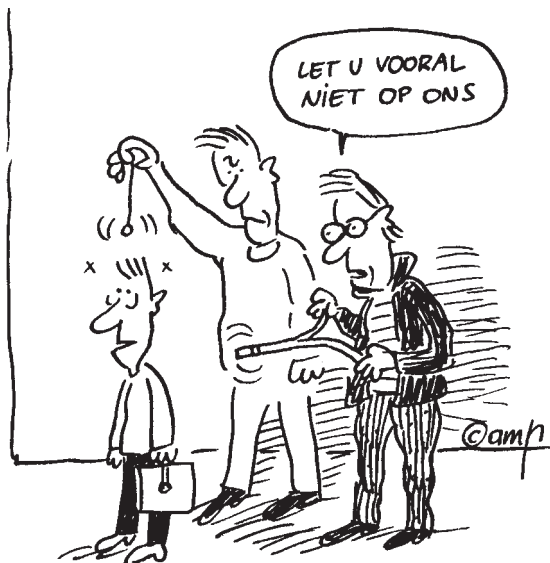
Het is ook in het buitenland een algemene vaststelling dat jongens in het basisonderwijs gemiddeld lagere leerprestaties halen dan meisjes. De meeste onderzoekers wijten dat aan de «te vrouwelijke» omgeving voor jongens in het basisonderwijs.

Voor meisjes maakt het weinig verschil uit maar jongens hebben in een gemengde school aanzienlijk minder zelfwaardering, studiebetrokkenheid en schoolbetrokkenheid. Schoolgrootte, sociale herkomst enz. spelen daarbij geen rol. Naarmate het procentueel aandeel van meisjes op school toeneemt ontwikkelen de jongens vlugger minderwaardigheidsgevoelens, zijn ze minder bij het studiewerk betrokken en ervaren ze de school negatiever.

Toch blijkt dat ze zich in een gemengde school beter geïntegreerd voelen in de klas en schoolgemeenschap. Een tegenstrijdigheid in de resultaten? BRUTSAERT: «Niet noodzakelijk. Mogelijk voelen jongens zich op de gemengde school minder geï-

Leerlingen reageren anders op mannen of vrouwen voor de klas.

soleerd omdat er zich onder hen dan een soort samenhangsgevoel ontwikkelt (wij tegen de meisjes). Dit merk je bijvoorbeeld aan de door hen af en toe gehanteerde denigrerende seksistische taal. Vermoedelijk raken de meisjes daar wel min of meer tegen gehard want uit ons onderzoek blijkt dat de aanwezigheid van jongens in de basisschool geen weerslag heeft op het welbevinden van de meisjes. Het is dan ook vooral het geslacht van de leraar dat voor de verschillende effecten zorgt. Ook bij meisjes stellen we dat trouwens vast. Ze staan doorgaans minder positief tegenover hun leerkrachten naarmate het relatieve aandeel van de vrouwelijke leerkrachten toeneemt. Of ze in een gemengde school zitten of niet, maakt daarbij geen verschil uit.»

Angst voor succes

In het secundair onderwijs komt er een andere aap uit de mouw: de adolescentie subcultuur. Uit internationaal onderzoek (o.a. C. Riordan, *Girls and boys in school*, New York, 1990) blijkt dat er voor de aanpassing aan het schoolleven geen ech-

te verschillen voorkomen tussen gemengde en niet-gemengde scholen, noch bij jongens of bij meisjes. Wel blijkt dat meisjes zich in niet-gemengde scholen veel meer gestimuleerd voelen om op het academische vlak te presteren.

BRUTSAERT: « Dit zou niet alleen te maken hebben met het eerder strikt normatieve klimaat dat heerst in meisjesscholen, maar ook en vooral met het feit dat in dit type onderwijsinstelling de druk van de adolescentie subcultuur minder voelbaar is. Gemengde secundaire scholen daarentegen creëren, juist door de (intimiderende) aanwezigheid van jongens, een situatie die ertoe noopt zich te gedragen volgens de traditionele geslachtsrol zodat - voornamelijk bij meisjes- nogal wat aandacht en energie gaan naar zaken zoals populariteit, uiterlijk en mode.

Dat meisjes in de gescheiden scholen minder hinder ondervinden van deze tienercultuur wordt trouwens bevestigd door de vaststelling dat het zogeheten angst voor succes-syndroom daar weinig ontwikkelingskansen krijgt. Dit wil zeggen dat meisjes zich in klassituaties, bij het beantwoorden van vragen, bij discussies en qua betrokkenheid bij klasactiviteiten, heel wat assertiever opstellen in de niet-gemengde school. Bovendien bestaat het lerarenkorps van een meisjesschool hoofdzakelijk uit vrouwen. Deze vrouwelijke leerkrachten, die uiteraard een professionele loopbaan hebben uitgebouwd, fungeren als rolmodel en onderstrepen zodoende het belang van de studiegerichtheid voor meisjes. Dit zou, terloops gesteld, zelfs een bijkomende oorzaak kunnen zijn voor het feit dat gemengde scholen -waar vakken als fysica en wiskunde doorgaans door mannen worden gedoceerd- veel minder roldoorbrekend werken dan oorspronkelijk werd verwacht. Geslachtsroldifferentiatie wordt daar dus veeleer bevestigd dan afgezwakt, wat trouwens ook blijkt uit de bevinding dat meisjes in niet-gemengde scholen veel positiever staan tegenover het uitoefenen van een beroepsactiviteit door de vrouw, dan meisjes in de gemengde scholen.»

Het geslacht van de leerkrachten speelt een grotere rol dan het geslacht van de leerlingen.

Meer vrouwen

Wat er ook van zij, uit het onderzoek blijkt duidelijk dat op school het geslacht van de leerkrachten een grotere rol speelt dan het geslacht van de leerlingen. In de praktijk is er tussen beide wel een verband. Het gaat daarbij niet om de werkprestatie van vrouwelijke of mannelijke leerkrachten, noch om de evaluatie door hun leerlingen maar blijkbaar gewoon om het man- of vrouwzijn met alle (onderbewuste?) gevolgen daarvan.

De vervrouwelijking van het onderwijs zet zich ondertussen door. In het secundair onderwijs zijn meer dan de helft van de leerkrachten vrouwen (54 %) en in het basisonderwijs zijn nu drie op vier leerkrachten vrouwen. Dat is geen probleem, wel een vaststelling waarvan de gevolgen voor het onderwijs en de leerlingen nauwkeurige opvolging en eventueel aangepaste begeleiding verdienen. ■

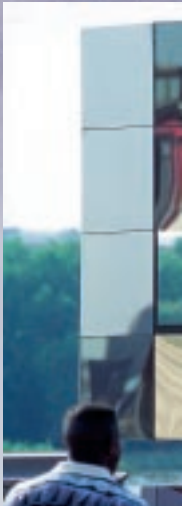
Het volledige onderzoek en de interpretatie vindt u in de studie «School, gezin en welbevinden» (Herman Brutsaert - Leuven - 1993). Uitgeverij Garant.

De kleuterjuf heeft het wel gemerkt maar weet niet wat ze er aan moet doen. Joris ziet er normaal uit

maar reageert onvoorspelbaar. Pas twee jaar later blijkt dat hij een *autist* is. De diagnose valt veel te laat. In

Ze krijgen geen orde in de chaos.

Door de stolp van stilte

AUTISME Vlaanderen bestaan er een zestigtal speciale klasjes voor autistische kinderen. Daar trachten speciaal opgeleide leerkrachten door de stolp van stilte te breken.

Meer dan 10.000 Vlamingen hebben *autisme*. Ongeveer 2500 ervan zijn jonger dan 20 jaar. Vier op de vijf zijn jongens. Autisten zien er uiterlijk doodnormaal uit. Maar ze herkennen geen emoties, weten niet wat liefde, haat of verdriet is. Ze nemen de dingen rondom zich wel waar maar ze begrijpen er niets van. Ze zien geen verbanden. Voor hen is de wereld één grote chaos waar ze geen orde in krijgen. Het liefst sluiten ze zich dan ook af van die vreemde wereld.

«Ik ken die. Hij heeft me nog niets gezegd. Ik zal eens naar hem spuwen. Als ik spuw reageren de mensen op mij.» De gecontacteerde persoon reageert inderdaad, zij het boos. Maar voor Joris was het een goed contact. Uiterlijk ziet Joris er normaal uit. Maar hij is een kind met autisme. Dat hij uiterlijk normaal lijkt is net het drama van deze handicap. Daardoor krijgen kinderen met autisme niet direct de verzorging en de begeleiding die nodig is om de wereld voor hen leefbaar te maken.

Autisme is een handicap van organische oorsprong die het gevolg zou zijn van een verstoorde hersenwerking en waarvoor geen medische be-

handeling bestaat. Ergens in onze hersenen bestaat een soort *lijst* van alle geregistreerde waarnemingen met hun betekenis. Die zorgt ervoor dat we herkennen wat we voelen, zien en horen. Bij een autistisch kind ontbreekt die lijst of ze is beschadigd. Daardoor heeft het kind problemen met *waarnemen* en *herkennen*. Zo'n kind gaat zich op een heel andere manier gedragen. Sommigen lijken onverschillig voor mensen en dingen uit hun omgeving. Bij kleintjes zou je zelfs denken dat ze blind of doof zijn. Autisten leggen erg moeilijk contacten.

Wegens het ontbreken van een goed omliggende omschrijving van de aandoening is de diagnose moeilijk. De meeste autisten vertonen een grote intellectuele achterstand en 80 % heeft een IQ van minder dan 70. Toch verbazen anderen de buitenwereld met hun talenten. Ze tekenen goed of zijn redelijk vlotte praters. Anderen ontwikkelen splintervaardigheden zoals een goed geheugen voor cijfers. Ze memoriseren makkelijk stukken van telefoongidsen, zoals *Dustin Hoffman* in *Rain Man* bijvoorbeeld.

In zestig anti-klasjes trachten leerkrachten door de stolp van stilte te breken.

Een pop in de groep

Cis SCHILTMANS, moeder van een autistisch kind: «Heel wat autistisch gestoorde jonge kinderen gaan gewoon naar de kleuterschool. Bij wat beter begaafde kinderen valt de stoornis immers niet direct op. Wel worden ze op school bestempeld als koppig en onwillig. Alle autistische kinderen gedragen zich echter verschillend. Het ene kind houdt zich heel afzijdig. Het tweede doet daarentegen met alles mee zolang het erbij gehaald wordt. Dat kind is dan de *pop* van de groep. Maar zo gauw de groep geen actie meer vraagt gaat het weer ergens aan de kant zitten. Weer anderen trachten mee te doen maar gedragen zich heel bizar. Ze reageren onvoorspelbaar tijdens het spel. Of ze zeggen gekke dingen.

Als de kleuterjuf denkt dat er *iets* met het kind is, moet ze meer gericht kijken naar zijn spelgedrag. Een opvallende stoornis is het ontbreken van fantasie en inlevingsvermogen. Meedoen in een rollenspel is bijvoorbeeld onmogelijk. Het kindervaart ook geen taakspanning. Het begint wel aan iets maar na twee minuten zit het alweer te niksen. Als de juf zich boos maakt of als ze een complimentje geeft begrijpt het kind dat niet. Belonen en motiveren is ellendig moeilijk. Het helpt niet te zeggen: goed gewerkt.»

RENE LAMBEIR, vader van een autistisch kind: «Ons kind ging al twee jaar naar school. Nooit hadden ze ons iets gezegd over het bizarre gedrag van onze zoon. Pas toen ik erover begon kwamen ook de leerkrachten los: hij deed niets, zat daar maar of liep rond en maakte van alles kapot... Het is zeer belangrijk dat de school de ouders tijdig op de hoogte brengt. Meestal zijn leerkrachten bang om aan de ouders te zeggen dat er blijkbaar iets mis is met hun kind. Zo krijgen ouders te lang een positieve boodschap van de school: er is niets aan de hand, het zal wel voorbij gaan, we hebben nog zulke kinderen gehad...»

Een rood potje

SCHILTMANS: «Ontwikkelingsstoornissen zoals autisme zijn natuurlijk erg moeilijk te detecteren. Men dreigt karakteriële moeilijkheden, zenuwachtigheid en hyperkinetisme te verwarren met autisme zelf. Op school kan het kind zich ook anders gedragen dan thuis.»

Leerkrachten kunnen de ouders van hun vermoedens op de hoogte brengen. De *Vlaamse Vereniging Autisme*, een vereniging van ouders met autistische kinderen, geeft een brochure uit. Leerkrachten kunnen ze aan de ouders meegeven en hen vragen of ze bepaalde gedragingen thuis ook herkennen. Ouders voelen onmacht. Ze zoeken steun. De vereniging kan ze in contact brengen met andere ouders van een autistisch kind en het adres geven van een centrum

Op school wordt autisme te laat opgemerkt.

waar men uitsluitel over de aandoening kan geven. Hoe vroeger autisme wordt vastgesteld hoe beter. De meesten krijgen pas een specifieke begeleiding als ze zes jaar zijn. Veel kostbare tijd gaat intussen verloren.

SCHILTMANS: «Autisme kan niet genezen worden. Maar we kunnen het leven van autisten sterk verbeteren. Met behulp van speciale oefenprogramma's kunnen deze kinderen vaardigheden leren die andere kinderen spontaan ontwikkelen. Dat leerproces verloopt erg langzaam. Uitleggen is veel te abstract. Je moet ze letterlijk bij de hand nemen en alles concreet voordoen. Je moet de wereld rondom hen vereenvoudigen. Dat kan je

door telkens dezelfde dingen in een grote maat aan te bieden. Ze klampen zich namelijk vast aan vertrouwde zaken. Door steeds weer dezelfde handelingen of bewegingen uit te voeren trachten ze hun wereld veilig te houden. Ze wiegen heen en weer, ze beluisteren steeds dezelfde melodie enz. Daarom is er tussen de school en de ouders voortdurend overleg nodig. De school mag het woord *toilet* niet gebruiken als thuis *wc* de vertrouwde term is. Zo ken ik een kind dat aan rood het begrip *pijn* koppelt. Het liep ooit eens een snee op van een mes. Voor hem veroorzaakte niet de snee de pijn maar het rood bebloede heft van het mes. Dat kind wil op school dus niet op een rood potje zitten om zijn behoefte te doen.»

Dure chocolade

LAMBEIR: «Zonder gespecialiseerde begeleiding boekt een autistisch kind nauwelijks vooruitgang. Op dat gebied loopt het al jaren fout. Velen leren wel rekenen. Toch kunnen ze niet naar de winkel gaan en zelf uittellen hoeveel ze terugkrijgen van 1000 frank. Een auto kan in hun wereld evenveel kosten als een reep chocolade. Mijn zoon leerde lezen toen hij elf was. Letterlijk. Niet inhoudelijk. Men moet ervoor zorgen dat ze het geleerde ook kunnen gebruiken in een concrete, voor hen vertrouwde situatie. Daarom zouden ze in een speciaal opvangcentrum het praktisch rekenen kunnen oefenen: onder begeleiding naar de winkel gaan, leren dat je daar niet zomaar van alles uit de rekken mag nemen, dat je aan de kassa in de rij moet staan. Ze hebben eilandjes van intelligentie die functioneel gemaakt kunnen worden. Ze leggen eigen associaties en een opvoeder moet die ontdekken om toegang tot het kind te krijgen.»

In Vlaanderen bestaan slechts enkele lokale projecten met een aangepaste opvoedingsmethode om autisten in de maatschappij te laten functioneren. Autisme wordt aanvaard als handicap maar de overheid voorziet niet automatisch in een specifieke begeleidingsmogelijkheid. De meesten komen daardoor terecht in het buitengewoon onderwijs, type 2, dus bij de matig tot zwaar mentaal gehandicapten. Daar zijn ze eigenlijk niet op hun plaats. Hun opvang blijft afhankelijk van de goede wil en de inzet van leerkrachten, paramedici en directies. Vroeger werden kinderen met autisme al te vaak opgesloten in psychiatrische instellingen. Daar kregen ze geen enkele kans hun talenten te ontwikkelen.

De laatste jaren werden speciale programma's voor autisten ontwikkeld. In North Carolina (VS) is men er bijvoorbeeld in geslaagd meer dan 90 % van de autisten in die mate te helpen dat ze zich binnen de samenleving goed voelen.

Bij ons, in het Antwerpse *Opleidingscentrum Autisme* kunnen opvoeders en leerkrachten van het buitengewoon onderwijs een gespecialiseerde opleiding volgen. De overheidssubsidiëring van deze vzw is echter heel krap om de cursussen te organiseren. Personen die in het centrum werden opgeleid leiden in het buitengewoon onderwijs van de drie schoolnetten een zestigstal *auti-klasjes*. Bij gebrek aan diagnostische afbakening van autisme worden de groepen in de klasjes echter te groot. Soms zitten er kinderen met een andere handicap bij. Dit project dreigt in de chaos te verdwijnen hoewel het enig in Europa is. ■

• *Autisme is het tweemaandelijks tijdschrift van de Vlaamse Vereniging Autisme (VVA) - lidgeld 750 fr. - rekeningnummer 001-2381238-61 - VVA - Groot Begijnhof 14 - 9040 Sint-Amandsberg - ☎ (09)238 18 18 - fax (09)228 98 79*

• *Autisme, een handicap met vele gezichten is een brochure van de VVA waarin u kennis maakt met autisme en aanverwante stoornissen. U krijgt ze toegestuurd in ruil voor twee postzegels van 15 fr.*

• *Autisme en voorzieningen - kadernota, diagnostiek, medische aspecten, revalidatiecentra, thuisbegeleiding, mpi's en instellingen, onderwijs, vorming, ouders, charter voor personen met autisme...kortom, hoe het is en hoe het moet - uitgave VVA - 127 p. - 1993 - 200 fr.*

• *Breek je stilte - een boek door bekende en minder bekende Vlaamingen; pittige statements, markante ervaringen en bijzondere gevoels rond «contact» met anderen - uitgave VVA / Komkom - 157 p. - 1992 - 485 fr.*

• *De wereld te wijd - het verhaal van een moeder die met haar autistisch zontje een zoektocht / reis onderneemt. Nicolas is hopeloos overgeleverd aan de chaos van indrukken in zijn hoofd; raadselachtig kind, onmogelijk kind en een kind om van te houden - Annie Van Keymeulen - EPO - 142 p. - 1992 - 550 fr.*

• *De gek op de heuvel - de relatie tussen Erik en Inge wordt volledig beheerst door de autistische Bennie. Erik weet geen raad met Bennies vreemde gedrag. De confrontatie wordt steeds scherper. Gespecialiseerde hulp opent onverwachte perspectieven - Koen Vermeiren - Manteau - 253 p. - 1993 - 650 fr.*

• *Autisme bij kinderen - wat is autisme, hoe kun je het herkennen, wat kun je eraan doen - Theo Peeters - uitgave Janssens Pharm. - 41 p. - 1992 - 100 fr.*

• *Opleidingscentrum Autisme vzw Laar 61 - 2140 Bergerhout - ☎ (03)235 37 55*

Op dit ogenblik werken 23 % van de leerkrachten in het basisonderwijs deeltijds.

Tien jaar geleden was dat nog maar

3 %. Een onderzoek bij 10.000 leerkrachten in meer dan 500 scholen toont nu aan hoe die mensen functioneren en

Kiezen of delen

ONDERZOEK

wat de reacties zijn. De leerkrachten blijken tevreden, de directies reageren verdeeld. De weerslag van een explosieve evolutie.

De gemiddelde Vlaamse basisschool telt 18 voltijds werkende leerkrachten en een viertal deeltijds werkenden. Vooral vrouwen gaan deeltijds. Van het totaal aantal mannen is 12 % deeltijds, van de vrouwen 26 %. De verschuiving naar deeltijds werk is niet geleidelijk gebeurd. We kunnen werkelijk spreken van een explosieve groei. In 1981 waren er nauwelijks 3 % deeltijds werkende leerkrachten in het basisonderwijs. Goed tien jaar later gaat dat al om 23 %. Het is trouwens een internationaal verschijnsel. Volgens de *Internationale Arbeidsorganisatie* werkt in Duitsland, België, Canada, Frankrijk en Japan 10 tot 20 procent van de beroepsbevolking deeltijds, meestal uit eigen vrije wil. In Denemarken, Groot-Brittannië en Noorwegen is het zelfs tussen de 20 en 30 %. Koploper is Nederland met 38 %, een verdubbeling de laatste tien jaar. In de 24 OESO-landen werkt een kwart van alle vrouwen die actief zijn op de arbeidsmarkt, deeltijds.

Deeltijdsen zijn een pak tevredener dan voltijdsen.

Duo-banen

Het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) onderzocht nu de gevolgen van deze evolutie voor het functioneren van schoolleiding en leerkrachten in het Vlaams basisonderwijs. Het gaat hierbij niet om jonge tijdelijken die geen volledige betrekking bij elkaar gesprokkeld krijgen. De meesten zijn vastbenoemd. Tachtig procent van de deeltijds werkenden heeft een duo-baan.

Deeltijdse arbeid komt in 92 % van alle basisscholen voor. In bijna de helft van de scholen werkt zelfs meer dan 25 % van het personeel deeltijds. Er werd geen verband vastgesteld met de schoolgrootte. Er zijn dus naar verhouding even veel deeltijdsen in kleine als in grote scholen.

Minder spanning

De onderzoekers konden geen verschil vaststellen tussen deeltijdsen en voltijdsen in het schools functioneren (relatie met directie en collega's, werkmotivatie en ervaren waardering), algemene onderwijsoriëntatie (kindgerichtheid, vernieuwingsbereidheid enz.) of concreet gedrag van de leerkracht (klasmanagement, streven naar differentiatie, persoonlijke relatie met de kinderen enz.).

Toch zijn er belangrijke verschillen.

• De job wordt boeiender.

Voltijdsen noemen voor 78 % hun job als enigszins tot zeer boeiend. Bij deeltijdsen is dat 92 %.

Bij hen is er niemand meer die de job «helemaal niet boeiend» vindt. Toch ligt hier voor de meesten niet het grootste verschil. Zij vonden de job voordien ook al boeiend. Slechts één op de drie vindt het boeiender ná de arbeidsduurvermindering.

• Het werk is minder belastend.

Hier zit het grootste verschil. Voordien vonden 93 % van de betrokkenen hun werk enigszins (45 %) tot zeer (47 %) belastend. Als ze deeltijds werken is die belasting spectaculair gedaald tot 19 % (16 % enigszins en 3 % zeer).

• Grotere algemene tevredenheid.

Twee derde van de betrokkenenervaart een veel grotere arbeidstevredenheid als ze deeltijds werken. Voordien was 58 % eerder tot zeer tevreden. Nadien stijgt dat tot 91 %. Toch stelt nog één op de drie dat deeltijds werk op dit vlak weinig verschil uitmaakt. Het is vooral de verminderde werkbelasting die doorweegt.

Meer motivatie

Belangrijkere kenmerken dan vol- of deeltijds blijken het geslacht en de leeftijd. Vrouwelijke leerkrachten hebben in het algemeen een betere werkmotivatie, voelen zich meer gewaardeerd, appreciëren meer de arbeidsvoorwaarden, stellen zich leerstofgericht op, ervaren hun werk meer als zinvol. Vrouwelijke deeltijdsen omschrijven in vergelijking met vrouwelijke voltijdsen hun job in grotere mate als zinvol. Bij mannen ligt dit net andersom.

Jongere leerkrachten ervaren het minst waardering. Zowel de arbeidsvoorwaarden als de beeldvorming in onze samenleving worden door hen minder geapprecieerd. Zij stellen zich minder leerstofgericht op, hebben toch meer moeite met de inbreng van kinderen in hun lesgebeuren,

In collegiale scholen zorgt deeltijds werk voor de minste problemen.

komen minder toe aan individualisering en differentiatie.

Moeilijk lessenrooster

De meningen van directies over deeltijdse arbeid zijn nogal verdeeld, maar gemiddeld genomen stelt men zich veeleer afwijzend op. Critici wijzen op een resem problemen: organisatieproblemen, het geringer engagement van deeltijdsden, de negatieve invloed op onderwijskundig en pedagogisch vlak, de moeilijker teamvorming, de afwijzende houding van ouders, de twijfelachtige positie van tijdelijke vervangers bij arbeidsduurvermindering. Wie deeltijdse arbeid wel weet te waarderen zegt dat de leerkrachten enthousiaster zijn, meer gemotiveerd, minder belast en dat ze meer tijd hebben voor hun werkvoorbereidingen.

Deeltijdse arbeid heeft volgens de meeste directies geen negatieve invloed op de kwaliteit van het lesgeven. Deeltijdse leerkrachten die samen voor een klas staan, stellen hun eigen vaste patronen van lesgeven sneller in vraag, precies omwille van deze noodzaak tot samenwerking. Ze geven elkaar spontaan feedback en ondersteuning, krijgen door overleg een betere kijk op de kinderen en bieden de leerlingen een rijkere variatie aan leerervaringen aan.

Hun inzet ligt verhoudingsgewijze niet hoger dan bij de voltijds aangestelden het geval is. Deeltijds werkenden hebben wel minder snel last van stress, wat onder andere te maken kan hebben met een hoger competitiegevoel: wanneer leerkrachten samen verantwoordelijk zijn voor een klas worden de lesgebonden taken immers meestal verdeeld op basis van ieders deskundigheid.

Deeltijdse arbeid vereist enerzijds meer overleg en heeft anderzijds tot gevolg dat de communicatie en besluitvorming formeler en moeizamer verlopen. Het administratieve werk neemt toe. Het wordt noodzakelijk de functies en taken binnen de school te analyseren en dat kan een voordeel zijn. De taakverdeling (en de samenstelling van het lessenrooster) worden echter een stuk moeilijker en de samenwerking tussen alle leerkrachten wordt, ondanks de noodzaak tot meer overleg, niet echt versterkt. Een zorgvuldige selectie van samenwerkende partners is noodzakelijk, maar is in de praktijk moeilijk te verwezenlijken.

Geen individualisten

Deeltijdsden hebben ook speciale sterke kanten. Volgens de directies is 30 % van hen sterker dan voltijdsden betrokken bij extra hulp aan individuele leerlingen, materiaalontwikkeling, onderwijsvernieuwing en overleg met ouders en begeleiders. Ook bij speciale activiteiten voor de kinderen (schoolreizen, vieringen, een schoolkrant enz.) doet één derde het beter maar één derde presteert hierbij volgens de directies ondermaats.

De schoolcultuur speelt een grote rol. Waar voelen directies het minst problemen met deeltijdse arbeid? In die scholen waar een sterke overlegcultuur is en de leerkrachten zich niet te individualistisch opstellen. Andere scholen hebben er meer problemen mee. De soms aarzelende houding van ouders wordt in de meeste gevallen vlot overwonnen door degelijke informatie over de aanpak en de gang van zaken.

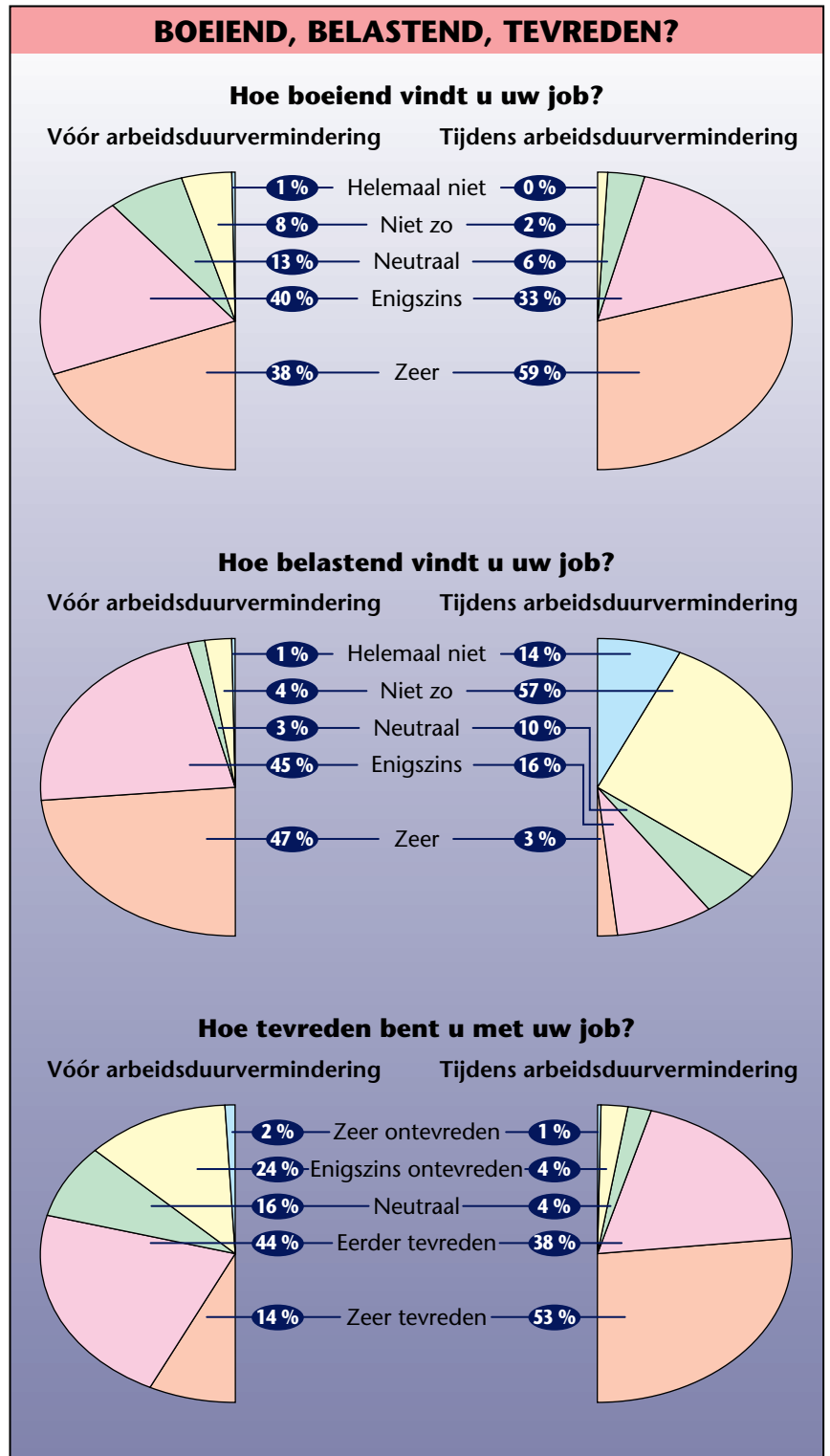
De onderzoekers besluiten dat deeltijdse ar-

beid in het onderwijs voor iedereen een goede zaak is. Daar waar het nog problemen oplevert moet er misschien eerst worden gewerkt aan een betere schoolcultuur waarin meer ruimte is voor echte samenwerking. ■

Deeltijdse arbeid in het basisonderwijs: zegen of gesel? Organisatorische en onderwijskundige effecten van deeltijdse tewerkstelling (Bart Van Hooreweghe, HIVA, KUL, Leuven 1993).

Onderzoek in opdracht van de Vlaamse Minister van Onderwijs.

De studie telt 183 blz. en u kunt ze bestellen bij het Hoger Instituut van de Arbeid - E. Van Evenstraat 2E - 3000 Leuven - ☎ 016-28 33 20

Door de muren van de klas

REPORTAGE

Er zijn scholen waar de klasmuren doorbroken worden, de klassieke schoolborden verdwenen zijn en kinderen zoveel mogelijk individueel onderwijs krijgen. De Leefschool is zo'n school.

Klassen heten hier *leeflokalen*. Ze zijn knus ingericht met een eigen leefruimte, een keukenhoek, een kantoor-werkhoek, een knutselhoek... In deze basisschool krijgt elk kind een *plateau* waarop het zijn belevenissen, zijn frustraties kwijt kan. Daarom is er elke dag met de kinderen in elke leefgroep een kringgesprek. Daar worden de leefgroepregels vastgelegd en nieuwe onderwerpen aangebracht. Het wij-gevoel wordt er ook nog eens benadrukt.

Projectwerk gebeurt 's namiddags. Een onderwerp kiezen voor een project is een hele bedoening. De leerlingen stellen criteria op en discussiëren tot ze een *consensus* bereiken. De eerste projecten zijn achter de rug: «Hoe maken we gezond lekkers?», «Geven we spinnen een overlevingskans?», «Hoe maken we een echte boot?», «Hoe richten we een aquarium in?» en «De dinosaurus». In de projectlessen beoefenen de leerlingen vooral verschillende vaardigheden. Elk project moet ten slotte zoveel mogelijk een oplossing brengen of een waarneembaar resultaat hebben.

Zittenblijven is onmogelijk.

Voor de ingang van de school betreft nu bijvoorbeeld een

dinosaurus de wacht.

Elke vrijdagnamiddag is er *atelier-werk*. De kinderen kiezen dan zelf een begeleider en een atelier dat hun aanspreekt: koken, toneel, sport of knutselen.

De sleutel vragen

In de *Leefschool* geeft men *democratie* als levensvisie mee aan de kinderen. De *leefregels* worden er strikt geëerbiedigd. Elke maandagmorgen komt de leefschooloraad samen in een *forum*. Alle kinderen van 2,5 tot 12 jaar, de personeelsleden en zelfs een 25-tal ouders werken aan het forum mee.

ROLAND COPPITERS, directeur: «Elke participant wordt evenwaardig behandeld, of hij nu minister, inspecteur, buur, leverancier, ouder of een kleuter van 3 jaar is. In het forum bespreken we wat de vorige week werd gedaan, wat de toekomst brengt en hoe eventueel

conflicten opgelost kunnen worden. In het begin waren de leerlingen nogal schuchter. Maar nu blijkt dat iedereen zijn mening durft te zeggen. Dat is voorwaar een zeer goede taal oefening. Intussen leren de jongeren van de ouderen en de ouderen ervaren de leuke spontaniteit van de allerkleinsten. Ouders of participanten die zich niet kunnen vrijmaken kunnen alles wat op hun hart ligt kwijt in een *logboek*.»

Er is een ver doorgedreven *ouderparticipatie*. Ouders worden ook, op vrijwillige basis, ingeschakeld in het schoolse gebeuren. Of ze knappen klussen op. Een vader kwam de sleutel vragen om in het weekend op school binnen te kunnen om de zandbak voort te vernieuwen. Een moeder bracht de overgordijnen netjes gestreken terug. Democratie als levensvisie meegeven verandert blijkbaar niet meteen iets aan het klassieke rollenpatroon: papa timmert en mama strijkt.

Een huis bouwen

De directeur beklemtoont dat deze ervaringsgerichte methodeschool kleinschalig moet blijven. Ze heeft nu 76 leerlingen, verspreid over 5 leefgroepen met elk ongeveer 15 leerlingen: 2 in de kleuterschool en 2 parallelle groepen voor de 6-, 7- en 8-jarigen en een groep voor de 9-, 10- en 11-jarigen in de lagere school. Wie in de tweede

leefgroep met leeshonger zit kan door de klasmuur heen wandelen en in de derde leefgroep een initiatie aanvankelijk lezen krijgen. De school is tegen taakleraar omdat die de kinderen uit hun natuurlijke omgeving/leefgroep halen. In het niveau-werk van elke leefgroep worden rekenen, lezen, schrijven, Frans, aardrijkskunde enz. daarom zoveel mogelijk individueel onderwezen. Remediëring kan meteen. En zittenblijven wordt onmogelijk.

COPPITERS: «Ik blijf erbij dat cognitieve vakken onderwijzen zoets is als een huis op een stevige ondergrond bouwen. Zoals een metselaar heeft elk kind zijn eigen tempo, ervaart het de bouwstenen of de leerstof anders en kan het niet op elk ogenblik even aandachtig zijn. Het is dus verkeerd ervan uit te gaan dat elk kind op hetzelfde ogenblik dezelfde soort leerstof in dezelfde tijds-spanne kan verwerken. Het meer traditioneel onderwijs gelooft nog altijd in die utopische omstandigheden.

Kinderen die voor elk leerstofonderdeel ondermaats presteren omdat ze algemeen minderbegaafd zijn verwijzen we naar het gespecialiseerde buitengewoon onderwijs dat deze kinderen beter kan begeleiden. Leerlingen met partiële achterstand kunnen we met ons systeem van individueel werken wel laten bijbenen. Ook de zogeheten meerbegaafden blijven met deze aanpak niet op hun leershonger zitten.» ■

De Leefschool - basisschool van het Gemeenschapsonderwijs - Keiberg 11 - Groenweg 4 - 9860 Oosterzele - ☎ 09-362 49 63 en 09-362 61 09 - fax 09-362 81 09

In vijf leefgroepen krijgen de kinderen individueel onderwijs.

(advertentie)

(advertentie)

«Toen we hoorden dat onze Inge naar het buitengewoon onderwijs moest, zijn we door een diep dal gegaan. Maar toen we later een rondleiding kregen op de school was het alsof er een last van

BUITENGEWOON

100 kg van mijn schou-
ders viel.» Een citaat uit
een bundel getuigenis-
sen van ouders die hun
kinderen met de krop in
de keel naar een BLO-
school moesten sturen.

Veel ouders lijden er emotio-
neel onder om hun kinderen
naar het buitengewoon
onderwijs te sturen.

«Het werd snel duidelijk», schrijft vader Ludo Maes, «dat de meeste mensen, en ik zelf jammer genoeg ook, een totaal verkeerd beeld hebben van het buitengewoon onderwijs. Twintig, dertig jaar geleden werd het B.O. beschouwd als een opvangcentrum voor zwakzinnigen, voor kinderen die heel weinig normale kansen hadden. Van dat beeld blijft tegenwoordig gelukkig niets meer over.»

Voorgelogen

Elf ouders van de H. Hartschool in Maasmechelen hebben op initiatief van het oudercomité hun belevenissen bij de overgang van hun kind naar het Buitengewoon Lager Onderwijs gebundeld. «Ik heb er lang over nagedacht» heet het resultaat.

De rode draad in zowat elk verhaal is het vrij vroege vermoeden van achterstand, de schok bij

«Er viel 100 kg van mijn schou- ders»

de bevestiging ervan, de vooroordelen en het dal waar je dan door moet om uit te monden in uiteindelijke tevredenheid over de gemaakte keuze. Enkele getuigenissen.

• De juf heeft mij voorgelogen omdat zij me de waarheid niet durfde vertellen. Ze schoof de verantwoordelijkheid gewoon door naar de mensen van het PMS. Van hen kreeg ik dan een koele, zakelijke mededeling. Praten over wat ik voelde, was onmogelijk. Het PMS raadde mij aan om mijn zoon de speelleerklas te laten volgen in het buitengewoon lager onderwijs.

Toen kon ik dat nog niet aanvaarden, ook al was ik een kijkje gaan nemen in de school. Wat ik daar zag en hoorde, vond ik boeiend, maar ik was nog niet voldoende overtuigd om mijn zoon te laten overstappen. Het is geen gemakkelijke keuze geweest en ik heb er emotioneel onder geleden. Nu zie ik echter in dat onze

beslissing de juiste was. Het buitengewoon onderwijs geeft mijn zoon nu momenteel de beste kansen.

• Ik ben er steeds voor uitgekomen welk onderwijs hij volgt, alhoewel je in het begin soms rare reacties krijgt. Ik probeer hem ook een gevoel van eigenwaarde mee te geven. Mensen die afkerig reageren zijn in mijn ogen zelf dom. Ik heb nu vrede met de situatie want ik weet dat ik de juiste beslissing heb genomen. Mijn kind voelt zich goed in de school, heeft zelfvertrouwen gekregen maar ook een aangener karakter. Voor elke

voortgang die hij boekt, prijs ik hem enorm, want ik weet welke inspanningen dit kost. Ik schaam mij niet voor mijn kind, want voor mij heeft hij als mens evenveel waarde als eender wie.

Uitgestoten

• Tot onze verbazing kregen we plots te horen dat onze zoon schoolziek was. We hebben dan een hele grote stap moeten zetten. Eigenlijk geloofden we niet in het buitengewoon onderwijs. We hadden er zelfs een beetje schrik van. Onze zoon voelde zich in de nieuwe school echter onmiddellijk thuis. We konden onze ogen niet geloven, maar hij is nooit meer ziek geweest.

• Eigenlijk had ik het wel door, vooral als ik mijn oudste zoon zag spelen met mijn jongste kind. Maar het kwam toch hard aan toen een buiten-

staander dit vermoeden bevestigde. Vooral de PMS-afgevaardigde draaide er geen doekjes rond. Het kwam soms grof over. Tijdens het gesprek met het PMS wist ik dikwijls niet wat ik moest zeggen. Ik voelde me machteloos, en ik had niet het gevoel dat de andere daar rekening mee hield. De klastitularis probeerde me te troosten en trachtte samen met mij een oplossing te zoeken. Maar ik voelde me schuldig en zocht dan ook naar oorzaken van de achterstand.

• De leermoeilijkheden van mijn kinderen hebben ook bij mij sporen achtergelaten. Wanneer je

Ouders voelen zich soms schuldig.

kinderen naar het buitengewoon onderwijs moeten, lig je nachten wakker. Je voelt je schuldig omdat je denkt dat je fouten hebt gemaakt in de opvoeding. Je wordt overal geconfronteerd met de leermoeilijkheden van je kinderen, bijvoorbeeld tijdens de catechese (waar je kind niet meekan), in de Chiro (waar het wordt uitgestoten door de andere kinderen), de turngroep enz. Iedere keer moet je opnieuw voor hen opkomen, je moet telkens met deze problemen naar buiten stappen en er wordt niet altijd door iedereen even positief op gereageerd. Het actief meewerken in het oudercomité van het buitengewoon onderwijs heeft mij wel geholpen. Je leert de school, de ouders en de leerlingen beter kennen en je merkt dat je niet alleen zit met deze problemen.

Alleen de wetenschap dat mijn verhaal een steun kan zijn voor andere mensen, heeft mij doen besluiten mijn verhaal op papier te zetten. ■

U kunt de bundel (150 fr.) bestellen bij de H. Hartschool – Buitengewoon Lager Onderwijs – Heirstraat 174 – 3630 Maasmechelen – ☎ 089-76 12 08

Zullen ze de niveauverschillen tussen scholen wegnemen of zal integendeel de concurrentiestrijd nog aangescherpt worden? Welke gevolgen heeft hun invoering op het gebruik

De vlieger gaat op

DEBAT van leermiddelen en leerplannen? Zijn scholen vrij in datgene wat ze er bovenop willen verwezenlijken of leggen de netten dat vast? Er leven nogal wat vragen en zorgen over de minimale doelstellingen, de eindtermen. Maar de vlieger gaat op.

Het breed maatschappelijk debat wordt op 15 december afgerond. De synthese ervan zal hopelijk een zo concreet mogelijk antwoord geven op vragen en zorgen zoals deze drie.

JULIA MOONS, kleuterleidster: «In het kleuteronderwijs heten de eindtermen *ontwikkelingsdoelen*. De toepassing ervan vereist een andere aanpak. We moeten de kleuters meer kansen geven om te experimenteren en ze aanzetten tot zelfstandig handelen en beslissingen nemen. We moeten het kind meer individueel benaderen door een minder klassikale aanpak. We juichen toe dat er meer aandacht komt voor het sociaal-emotionele in de mens en dat er een verschuiving van het cognitieve naar het affectieve is. Maar de mensen aan de basis hebben angst deze nieuwe aanpak niet waar te kunnen maken zonder degelijke begeleiding. Er moet bij ons een mentaliteitsverandering komen.

Goed onderwijs betekent mensen klaar maken voor de maatschappij van morgen, ze meer kans geven om de kwaliteit van hun leven te verbeteren. Zo kunnen ze een evenwicht zoeken tussen zichzelf, de natuur en de maatschappij. Kunnen wij verwachten dat de concurrentiële maatschappij plaats maakt voor een wereld waar de solidariteit de hoofdnorm kan worden? Kan het de bedoeling zijn van de ontwikkelingsdoelen/eindtermen de kwaliteit van de samenleving te verbeteren? Zo ja, welke maatschappij heeft men dan voor ogen?»

Propagandamiddel

JAN CONINX, directeur lager onderwijs: «Het stof wordt uit de programma's geschud. De eindtermen verleggen accenten. Ze zijn meer gericht naar inzichten, vaardigheden, strategieën en attitudes. Dankzij een doordachte basisvorming wordt een meer grondige verwerking mogelijk. De kinderen krijgen daardoor een grotere kans op succes. Heel wat eindtermen kunnen niet in exacte punten of procenten geëvalueerd worden waardoor het monster van de prestatie- en leerdruk misschien wat teruggedreven wordt. Ook de leerkrachten moeten hun routine in vraag stellen en doorbreken.

De school die het ernstig neemt met de eindtermen zal waarschijnlijk weinig tijd overhouden om kinderen vol te gieten met wetenschap. Wie er wat minder enthousiast over is kan veel vlugger besluiten dat de eindtermen bereikt zijn en de eigenheid van de school in harde verf uitstrijken. Die school kan een zogenaamd zwaarder programma als propagandamiddel gebruiken. Dat alles doet een aantal vragen rijzen. Hoe zal de controle op het bereiken van de eindtermen verlo-

pen? Zal ze efficiënt zijn? Zullen de netten elk apart hun leerplannen opstellen in de visie van de eindtermen? Of gaan ze rond de tafel zitten om een gezamenlijk leerplan op te stellen?»

Geen aparte laatjes

GUIDO OOGHE, leraar secundair onderwijs: «Wanneer we met deze vernieuwing een verbetering van de onderwijskwaliteit nastreven, moet er aan twee voorwaarden voldaan worden. Ten eerste is een zekere eenvormigheid vereist bij de toepassing van de eindtermen. Wat zal het gewicht van de eindtermen zijn bij de eindbeslissing? Zullen ze voor de helft meetellen of voor drie kwart? Zullen ze niet gewoon opzij worden geschoven als het erom gaat spannen of er volgend jaar voldoende leerlingen in bepaalde afdelingen zullen zitten? Een tweede voorwaarde voor het slagen van de operatie eindtermen betreft de begeleiding van de invoering ervan. Uit de voorgestelde eindtermen blijkt een holistische kijk op het opvoedingsproces. Het onderwijs is een totaliteitsgebeuren met zo weinig mogelijk aparte laatjes in de kast. Dat doet deugd aan mijn opvoedersziel. Een leraar is

De eindtermen zijn er ook voor de hoogvliegers.

tenslotte nog wat meer dan een doorsluismechanisme van leerstof. Maar hoe moet ik al dat revolutionaire vertalen naar een concrete lessituatie? Neem nu het aanbrengen van sociale vaardigheden. Wat moet ik ermee in mijn eindbeslissing? En heb ik zelf genoeg sociale vaardigheden?»

Het resultaat van het maatschappelijk debat over de eindtermen wordt nu in een synthese-nota gegoten en gaat samen met de voorstellen van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling (DVO) voor advies naar de Vlaamse Onderwijsraad (VIOR). ■

- De Infocel Eindtermen blijft tot het einde van het schooljaar uw vragen beantwoorden - Postbus 920 - 1000 Brussel - ☎ 02-219 18 00 en fax 02-219 77 73
- Verslagbrochure van de studiedag «Eindtermen: een meerwaarde voor ons onderwijs?» - 250 fr. - rek. nr. 425-2087571-33 - Stichting-Lodewijk de Raet - Liedtsstraat 27-29 - 1210 Brussel - ☎ 02-242 01 11 - fax 02-242 26 10

**Zijn leraars
sociaal vaardig?**

Afgifttekantoor Brussel X - Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs - Redactiesecretariaat KLASSE
Koningstraat 138 - 1000 Brussel

TJDSCHRIFT

verschijnt maandelijks (behalve in juli en augustus)

U.V.

«Wel, dacht hij opeens, wat deed men de schooljongens toch een hoop onnozelheden van buiten leren. Waar diende dat nu voor? Om het na te volgen? Hadden ze aan hem de taak eens overgelaten, 't zou heel wat praktischer van aard zijn geweest.» (De Witte, Ernest Claes, 1920)

KLASSE

